

ACCUSATIONIS

IN

C. V E R R E M

LIBER QVINTVS

DE

S V P P L I C I I S.

ORATIO DECIMA.

NEMINI video dubium esse, iudices, quin **I** apertissime C. Verres in Sicilia, sacra, profanaque omnia, & privatim & publice spoliavit, versatusque sit, sine ulla, non modo religione, verum etiam dissimulatione, in omni genere furandi atque prædandi. Sed quædam mihi magnifica & præclara ejus defensio ostenditur; cui quemadmodum resistam, multo mihi ante, iudices, est providendum. Ita enim causa constituitur, provinciam Siciliam virtute ejus & vigilantia singulari, dubiis formidolosisque temporibus, a fugitivis atque a belli periculis tutam esse servatam. Quid **2** agam, iudices? quo accusationis meæ rationem conferam? quo me vertam? ad omnes enim meos impetus, quasi murus quidam,

boni nomen imperatoris opponitur. Novi locum: video, ubi se jactaturus sit Hortensius. belli pericula, tempora reipublicæ, imperatorum penuriam commemorabit: tum deprecabitur a vobis, tum etiam pro suo jure contendet, ne patiamini, talem imperatorem populo Romano Sicularum testimoniis eripi; neve obteri laudem imperatoriam criminibus
3 avaritiæ velitis. Non possum dissimulare, judices: timeo, ne C. Verres propter hanc virtutem eximiam in re militari, omnia, quæ fecit, impune fecerit. Venit enim mihi in mentem, in judicio M'. Aquillii quantum auctoritatis, quantum momenti oratio M. Antonii habuisse existimata sit: qui, ut erat in dicendo non solum sapiens, sed etiam fortis, causa prope perorata, ipse arripuit M'. Aquilium, constituitque in conspectu omnium, tunicamque ejus a pectore abscidit, ut cicatrices populus Romanus, judicesque adspicerent, adverso corpore exceptas. simul & de illo vulnere, quod ille in capite ab hostium duce acceperat, multa dixit, eoque adduxit eos, qui erant judicaturi, vehementer ut verrerentur, ne, quem virum fortuna ex hostium telis eripuisset, cum sibi ipse non percussisset, hic non ad populi Romani laudem,

sed ad iudicum crudelitatem videretur esse
 servatus. Hæc eadem nunc ab illis defensio- 4
 nis ratio, viaque tentatur: idem quæritur.
 Sit fur, sit sacrilegus, sit flagitiorum omnium,
 vitiorumque princeps: at est bonus impera-
 tor, & felix, & ad dubia reipublicæ tempora
 reservandus. Non agam summo jure tecum: 2
 non dicam id, quod debeam forsitan obtine-
 re; cum iudicium certa lege sit, non quid in
 re militari fortiter feceris, sed, quemadmo-
 dum manus ab alienis pecuniis abstinueris,
 abs te doceri oportere: non, inquam, sic
 agam, sed ita quæram, quemadmodum te
 velle intelligo, quæ tua opera, & quanta
 fuerit in bello.

Quid dices? an bello fugitivorum Sici- 5
 liam virtute tua liberatam? magna laus, ho-
 nestæ oratio; sed tamen quo bello? Nos enim
 post id bellum, quod M'. Aquillius confecit,
 sic accepimus, nullum in Sicilia fugitivorum
 bellum fuisse. At in Italia fuit. fateor, &
 magnum quidem ac vehemens. Num igitur
 ex eo bello partem aliquam laudis appetere
 conaris? num tibi illius victoriæ gloriam
 cum M. Crasso aut Cn. Pompejo communi-
 candam putas? non arbitror hoc etiam de-
 esse tuæ impudentiæ, ut quidquam ejusmodi

dicere audeas. Obstitisti videlicet, ne ex Italia transire in Siciliam fugitivorum copiae possent. Ubi? quando? qua ex parte? cum aut navibus, aut ratibus conarentur accedere? Nos enim nihil umquam prorsus audivimus: & illud audivimus, M. Crassi, fortissimi viri, virtute, consilioque factum, ne ratibus conjunctis, freto fugitivi ad Messanam transire possent; a quo illi conatu non tantopere prohibendi fuissent, si ulla in Sicilia praesidia ad illorum adventum opposita putarentur. At tum in Italia bellum tam prope a Sicilia, tamen in Sicilia non fuit? Quid mirum? ne cum in Sicilia quidem fuit, eodem intervallo pars ejus belli in Italiam ulla pervasit. Etenim propinquitas ad utram partem hoc loco profertur? utrum aditum facilem hostibus, an contagionem imitandi ejus belli periculosam fuisse? Aditus omnis hominibus sine ulla facultate navium, non modo disjunctus, sed etiam clausus fuit: ut illis, quibus Siciliam propinquam fuisse dicis, facilius fuerit ad oceanum pervenire, quam ad Peloridem accedere. Contagio autem ista fervilis belli, cur abs te potius, quam ab iis omnibus, qui ceteras provincias obtinuerunt, praedicatur? an quod in Sicilia jam ante

bella fugitivorum fuerunt? At ea ipsa causa
 est, cur ista provincia minimo in periculo sit
 & fuerit. Nam posteaquam illinc M'. Aquil-
 lius decessit, omnium instituta atque edicta
 prætorum fuerunt ejusmodi, ut ne quis cum
 telo servus esset. Vetus est, quod dicam, &
 propter severitatem exempli nemini fortasse
 vestrum inauditum: L. Domitium, prætorem
 in Sicilia, cum aper ingens ad eum allatus
 esset, admiratum requisisse, quis eum per-
 cussisset. cum audisset, pastorem cujusdam
 fuisse, cum ad se vocari jussisse: illum cupide
 ad prætorem, quasi ad laudem & ad præ-
 mium, accurrisse: quæsisse Domitium, qui
 tantam bestiam percussisset: illum respondisse,
 venabulo. statim deinde jussu prætoris in
 crucem esse sublatum. Durum hoc fortasse
 videatur: neque ego ullam in partem disputo.
 tantum intelligo, maluisse Domitium crude-
 lem in animadvertendo, quam in prætermittendo
 dissolutum videri. Ergo his institutis 4
 provinciæ, jam tum, cum bello fugitivorum 8
 tota Italia arderet, homo non acerrimus,
 nec fortissimus, C. Norbanus, in summo otio
 fuit. perfacile enim sese Sicilia tuebatur, ne
 quod in ipsa bellum posset existere. Etenim cum
 nihil tam conjunctum sit, quam negotiatores

nostri cum Siculis, usu, re, ratione, concordia: & cum ipsi Siculi res tuas ita constitutas habeant, ut his pacem expediat esse: imperium autem populi Romani sic diligant, ut id imminui aut commutari minime velint: cumque hæc ab fervorum bello pericula, & prætorum institutis, & dominorum disciplina provisa sint: nullum est malum domesticum, 9 quod ex ipsa provincia nasci possit. Quid igitur? nulline motus in Sicilia fervorum, Verre prætore? nullæne consensiones factæ esse dicuntur? nihil sane, quod ad senatum, populumque Romanum pervenerit: nihil, quod iste Romam publice conscripserit: & tamen cœptum esse in Sicilia moveri aliquot locis servitium suspicor. Id adeo non tam ex re, quam ex istius factis, decretisque cognosco. Ac videte, quam non inimico animo sim acturus. ego ipse hæc, quæ ille quærit, quæ adhuc numquam audistis, commemorabo & 10 proferam. In Triocalino, quem locum fugitivi jam ante tenuerant, Leonidæ cujusdam Siculi familia in suspicionem vocata est conjurationis. res delata ad istum. statim (ut par fuit) jussu ejus homines, qui nominati erant, comprehensi sunt, adductique Lilybæum. domino denuntiatum, ut adefset:

causa dicta damnati sunt. Quid deinde? quid 5
 censetis? Furtum fortasse aut prædam ex-
 spectatis aliquam. Nolite usquequaque ea-
 dem quærere. In metu belli, furandi qui lo-
 cus potest esse? etiam si qua fuit in hac re
 occasio, prætermissa est. Tum potuit a Leo-
 nida nummorum aliquid auferre, cum de-
 nuntiavit, ut adesset. fuit nundinatio aliqua,
 & isti non nova, ne causam diceret. etiam
 alter locus, ut absolverentur. Damnatis qui-
 dem servis, quæ prædandi potest esse ratio?
 produci ad supplicium necesse est. testes enim
 sunt, qui in consilio fuerunt: testes, publi-
 cæ tabulæ: testis, splendidissima civitas Li-
 lybætana: testis, honestissimus, maximusque
 conventus civium Romanorum. nihil potest:
 producendi sunt. itaque producuntur, & ad
 palum alligantur. Etiam nunc mihi expecta- 11
 re videmini, iudices, quid deinde factum
 sit: quod iste nihil umquam fecit sine aliquo
 quæstu atque præda. Quid in ejusmodi re
 fieri potuit? quod commodum est? Exspe-
 ctate facinus, quam vultis improbum: vin-
 cam tamen expectationem omnium. nomine
 sceleris, conjurationisque damnati, ad sup-
 plicium traditi, ad palum alligati, repente,
 multis millibus hominum inspectantibus,

soluti sunt, & Leonidæ illi domino redditæ.
Quid hoc loco potes dicere, homo amentis-
sime? nisi id, quod ego non quæro: quod
denique in re tam nefaria, tametsi dubitari
non potest, tamen, ne si dubitetur quidem,
quæri oporteat: quid, aut quantum, aut
quomodo acceperis, remitto tibi hoc totum,
atque ista te cura libero. neque enim metuo,
ne hoc cuiquam persuadeatur, ut, ad quod
facinus nemo, præter te, ulla pecunia ad-
duci potuerit, id tu gratis suscipere conatus
sis. Verum de ista furandi, prædandique ra-
tione nihil dico: de hac imperatoria jam tua
6 laude disputo. Quid ais, bone custos, defen-
42 sorque provinciæ? tu, quos servos arma ca-
pere, ac bellum facere in Sicilia voluisse
cognoras, & de consilii sententia judicaras,
hos ad supplicium jam more majorum tradi-
tos, & ad palum alligatos, ex media morte
eripere ac liberare ausus es? ut, quam dam-
natis servis crucem fixeras, hanc indemnatis
civibus Romanis reservares? Perditæ civita-
tes, desperatis omnibus rebus, hos solent
exitus exitiales habere, ut damnati in inte-
grum restituantur, vincti solvantur, exules
reducantur, res judicatæ rescindantur. quæ
cum accidunt, nemo est, quin intelligat,

ruere illam rempublicam, hæc ubi veniunt, nemo est, qui illam spem salutis reliquam esse arbitretur. Atque hæc sicubi facta sunt, 13 facta sunt, ut homines populares aut nobiles supplicio aut exilio levarentur; at non ab his ipsis, qui judicassent; at non statim; at non eorum facinorum damnati, quæ ad vitam & omnium fortunas pertinerent. Hoc vero novum & ejusmodi est, ut magis propter reum, quam propter rem ipsam credibile videatur; ut homines servos; ut ipse, qui judicarat; ut statim e medio supplicio dimiserit; ut ejus facinoris damnatos servos, quod ad omnium liberorum caput & sanguinem pertineret. O præclarum imperatorem, nec 14 jam cum M'. Aquillio, fortissimo viro, sed vero cum Paullis, Scipionibus, Mariis conferendum! Tantumne vidisse in metu, periculoque provinciæ? cum servitiorum animos in Sicilia suspensos propter bellum Italiæ fugitivorum videret: ne quis se commovere auderet, quantum terroris injecit? Comprehendi jussit. quis non pertimescat? causam dicere dominos. quid servis tam formidolosum? FECISSE VIDERI pronuntiavit. exortam videtur flammam paucorum dolore ac morte restinxisse. Quid deinde sequitur?

verbera atque ignes, & illa extrema ad supplicium damnatorum, metum ceterorum, cruciatus & crux. hisce omnibus suppliciis sunt liberati. Quis dubitet, quin fervorum animos summa formidine opprefferit, cum viderent ea facilitate prætorem, ut ab eo sceleris, conjurationisque damnatorum vita, vel ipso carnifice internuntio, redimeretur?

15 Quid? hoc in Apollonienſi Ariſtodamo?

7 quid? in Leonte Megarenſi non idem feciſti?

Quid? iſte motus fervorum, bellicque ſubita ſuſpicio, utrum tibi tandem diligentiam cuſtodiendæ provinciæ, an novam rationem improbiſſimi quæſtus attulit? Halicyenſis Eumenidæ, nobilis hominis & honeſti, & magnæ pecuniæ, villicus cum impulſu tuo inſimulatus eſſet, H-S LX a domino accipiſti: quod nuper ipſe juratus docuit, quemadmodum geſtum eſſet. Ab equite Romano C. Matrino abſente, cum iſ eſſet Romæ, quod ejus villicos, paſtoresque tibi in ſuſpicionem veniſſe dixeras, H-S centum abſtuliſti. Dixit hoc L. Flavius, qui tibi eam pecuniam numeravit, procurator C. Matrinii: dixit ipſe C. Matrinus: dicet vir clariffimus Cn. Lentulus cenſor, qui Matrinii honoris cauſa, recenti negotio, ad te litteras miſit, mittendasque

curavit. Quid? de Apollonio, Diocli filio, 16
 Panormitano, cui Gemino cognomen est,
 præteriri potest? ecquid hoc tota Sicilia cla-
 rius? ecquid indignius? ecquid manifestius
 proferri potest? quem iste, ut Panormum
 venit, ad se vocari, & de tribunali citari
 iussit, concursu magno, frequentiaque con-
 ventus. Homines statim loqui: mirari, quo
 Apollonius, homo pecuniosus, tamdiu ab
 isto maneret integer: excogitavit: nescio quid
 attulit: profecto homo dives repente a Verre
 non sine causa citatur. Expectatio summa
 omnium, quidnam id esset: cum exanimatus
 subito ipse accurrit cum adolescente filio.
 nam pater, grandis natu, jam diu lecto tene-
 batur. Nominat iste servum, quem magistrum 17
 pecoris esse diceret: eum dicit conjurasse, &
 alias familias concitasse. Is omnino servus
 in familia non erat. eum statim exhibere ju-
 bet. Apollonius affirmare, servum se omnino
 illo nomine habere neminem. Iste hominem
 abripi a tribunali, & in carcerem conjici ju-
 bet. clamare ille, cum raperetur, nihil se
 miserum fecisse, nihil commisisse: pecuniam
 sibi esse in nominibus, numeratam in præ-
 sentia non habere. Hæc cum maxime sum-
 ma hominum frequentia testificaretur, ut

quavis intelligere posset, eum, quod pecuniam non dedisset, idcirco illa tam acerba injuria affici: cum maxime, ut dico, hoc de pecunia clamaret, in vincla coniectus est.

⁸ Videte constantiam prætoris, & ejus prætoris, qui nunc reus non ita defendatur, ut ¹⁸mediocris prætor, sed ita laudetur, ut optimus imperator. Cum fervorum bellum metueretur, quo supplicio dominos indemnatos afficiebat, hoc servos damnatos liberabat: Apollonium, locupletissimum hominem, qui, si fugitivi bellum in Sicilia facerent, amplissimas fortunas amitteret, belli fugitivorum nomine, indicta causa, in vincla coniecit: servos, quos ipse cum consilio, belli faciendi causa consensisse judicavit, eos sine consilii sententia, sua sponte, omni supplicio liberavit. ¹⁹ Quid? si ab Apollonio aliquid commissum est, quamobrem jure in eum animadverteretur: tamenne hanc rem sic agemus, ut crimini aut invidiæ reo putemus esse oportere, si quo de homine severius judicavit? Non agam tam acerbe: non utar ista accusatoria consuetudine, si quid est factum clementer, ut dissolute factum criminet: si quid vindicatum severe est, ut ex eo crudelitatis invidiam colligam. non agam ista ratione:

tua

tua sequar judicia: tuam defendam auctori-
tatem, quoad tu voles: simul ac tute coepe-
ris tua judicia rescindere, mihi succensere
definito. meo enim jure contendam, eum,
qui suo judicio condemnatus sit, juratorum
judicum sententiis damnari oportere. Non 20
defendam Apollonii causam, amici atque ho-
spitis mei, ne tuum judicium videar rescin-
dere: nihil de hominis frugalitate, virtute,
diligentia dicam: prætermittam illud etiam,
de quo antea dixi, fortunas ejus ita constitu-
tas fuisse, familia, pecore, villis, pecuniis
creditis, ut nemini minus expediret, ullum
in Sicilia tumultum aut bellum commoveri:
non dicam ne illud quidem, si maxime in
culpa fuerit Apollonius, tamen in hominem
honestissimum, civitatis honestissimæ, tam
graviter animadverti, causa indicta, non oportuisse. Nullam invidiam in te, ne ex illis qui- 21
dem rebus concitabo, cum esset talis vir in
carcere, in tenebris, in squalore, in fordi-
bus, tyrannicis interdictis tuis, patri exacta
ætate, & adolescenti filio, adeundi ad illum
miserum potestatem numquam esse factam.
etiam illud præteribo, quotiescunque Panor-
mum veneris illo anno, & sex mensibus,
(nam tamdiu fuit in carcere Apollonius,)

toties ad te senatum Panormitanum adisse supplicem cum magistratibus, sacerdotibusque publicis, orantem atque obsecrantem, ut aliquando ille miser atque innocens calamitate illa liberaretur. Relinquam hæc omnia: quæ si velim persequi, facile ostendam, tua crudelitate in alios, omnes tibi aditus misericordiæ judicum jampridem esse præclusos.

9 Omnia igitur ista concedam atque remittam.
22 prævideo enim, quid sit defensurus Hortensius. fatebitur, apud istum neque senectutem patris, neque adolescentiam filii, neque lachrymas utriusque plus valuisse, quam utilitatem, salutemque provinciæ: dicet, rempublicam administrari sine metu ac severitate non posse: quæret, quamobrem fasces prætoribus præferantur, cur secures datæ, cur carcer ædificatus, cur tot supplicia sint in improbos more majorum constituta? quæ cum omnia graviter, severeque dixerit: quæram, cur hunc eundem Apollonium Verres idem, repente, nulla nova re allata, nulla defensione, sine causa de carcere emitti iusserit? tantumque in hoc crimine suspicionis esse affirmabo, ut jam ipsis iudicibus, sine mea argumentatione, conjecturam facere permittam, quod hoc genus prædandi, quam

improbum, quam indignum, quamque ad magnitudinem quæstus immensum, infinitumque esse videatur. Nam quæ iste in Apollonio fecit, ea primum breviter cognoscite, quot & quanta sint: deinde hæc expendite atque æstimate pecunia. reperietis, idcirco hæc in uno homine pecunioso tot constituta, ut ceteris formidines similium incommodorum atque exempla periculorum proponerentur. Primum insimulatio est repentina capitalis atque invidiosi criminis: (statuite, quanti hoc putetis, & quam multos redemisse:) deinde crimen sine accusatore, sententia sine consilio, damnatio sine defensione. (æstimate harum rerum omnium pretia, & cogitate, in his iniquitatibus unum hæsisse Apollonium; ceteros profecto multos ex his incommodis pecunia se liberaffe.) postremo tenebræ, vincula, carcer, inclusum supplicium, atque a conspectu parentum ac liberum, denique a libero spiritu & communi luce seclusum. Hæc vero, quæ vel vita redimi recte possunt, æstimare pecunia non queo. Hæc omnia sero redemit Apollonius, jam moerore ac miseriis perditus: sed tamen ceteros docuit, ante istius avaritiæ ac sceleri occurrere. Nisi vero existimatis, hominem

pecuniosissimum sine aliqua causa quæstus electum ad tam incredibile crimen, aut sine eadem causa repente e carcere emissum; aut hoc prædandi genus ab isto in illo uno adhibitum ac tentatum, & non per illum omnibus pecuniosis Siculis metum propositum & injectum.

IO Cupio mihi, judices, ab illo subjici, quoniam
25 niam de militari ejus gloria dico, si quid forte prætereo. Nam mihi videor de omnibus jam rebus ejus gestis dixisse, quæ quidem ad belli fugitivorum pertinerent suspicionem: certe nihil sciens prætermisi. Habetis hominis consilia, diligentiam, vigilantiam, custodiam, defensionemque provinciae. Summa illuc pertinet, ut sciatis, quoniam plura genera sunt imperatorum, ex quo genere iste sit. Ne diutius in tanta penuria virorum fortium talem imperatorem ignorare possitis: non ad Q. Maximi sapientiam, neque ad illius superioris Africani in re gerenda celeritatem, neque ad hujus, qui postea fuit, singulare consilium, neque ad Paulli rationem ac disciplinam, neque ad C. Marii vim atque virtutem, sed ad aliud genus imperatorem sane diligenter retinendum & conservandum, quæso, cognoscite. Itinerum primum
26

laborem, qui vel maximus est in re militari, judices, & in Sicilia maxime necessarius, accipite, quam facilem sibi iste & jucundum ratione, consilioque reddiderit. Primum temporibus hibernis, ad magnitudinem frigorum & ad tempestatum vim ac fluminum præclarum sibi hoc remedium compararat. Urbem Syracusas elegerat; cujus hic situs, atque hæc natura esse loci, cælique dicitur, ut nullus umquam dies tam magna, turbulentaque tempestate fuerit, quin aliquo tempore ejus diei solem homines viderent. Hic ita vivebat iste bonus imperator hibernis mensibus, ut eum non facile, non modo extra tectum, sed ne extra lectum quidem quisquam videret. ita diei brevitatis conviviis, noctis longitudo stupris & flagitiis conterebatur. Cum autem ver esse cœperat, cujus ²⁷ initium iste non a Favonio, neque ab alio astro notabat; sed, cum rosam viderat, tunc incipere ver arbitrabatur: dabat se labori atque itineribus: in quibus usque eo se præbebat patientem atque impigrum, ut eum nemo umquam in equo sedentem videret. Nam, ut mos fuit Bithyniæ regibus, lectica **II** octophoro ferebatur, in qua pulvinus erat perlucidus, Melitensis, rosa farctus: ipse

autem coronam habebat unam in capite, alteram in collo, reticulumque ad nares sibi admovebat, tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosæ. Sic confecto itinere, cum ad aliquod oppidum venerat, eadem lectica usque in cubiculum deferrebatur. Eo veniebant Siculorum magistratus, veniebant equites Romani; id quod ex multis juratis auditis: controversiæ secreto deferrebantur: paulo post palam decreta auferebantur. Deinde, ubi paulisper in cubiculo, pretio, non æquitate jura descripserat; Veneri jam & Libero
28 reliquum tempus deberi arbitrabatur. Quo loco mihi non prætermittenda videtur præclari imperatoris egregia ac singularis diligentia. Nam scitote esse oppidum in Sicilia nullum ex iis oppidis, in quibus consistere prætores, & conventum agere solent, quo in oppido non isti ex aliqua familia, non ignobili, delecta ad libidinem mulier esset. Itaque nonnullæ ex eo numero in convivium adhibebantur palam. si quæ castiores erant, ad tempus veniebant; lucem, conventumque vitabant. Erant autem convivia non illo silentio prætorum populi Romani, atque imperatorum, neque eo pudore, qui in magistratum conviviiis versari solet, sed cum maximo

clamore atque convicio. nonnumquam etiam res ad manus, atque ad pugnam veniebat. Iste enim prætor severus ac diligens, qui populi Romani legibus numquam paruiſſet; illis diligenter legibus, quæ in poculis ponebantur, obtemperabat. Itaque erant exitus ejusmodi, ut alius inter manus e convivio, tamquam e prælio, auferretur: alius, tamquam occiſus, relinqueretur: plerique fuſi ſine mente ac ſine ullo ſenſu jacerent, quiviſ ut, cum adſpexiſſet, non ſe prætoris convivium, ſed ut Cannenſem pugnam nequitiae videre arbitraretur. Cum vero æſtas ſumma 12 eſſe jam cœperat, quod tempus omnes Sici-²⁹ liæ ſemper prætores in itineribus conſumere conſueverunt, propterea, quod tum putant obeundam eſſe maxime provinciam, cum in areis frumenta ſunt, quod & familiæ congregantur, & magnitudo ſervitii perſpicitur, & labor operis maxime offenditur, & frumenti copia commonet, tempus anni non impedit: tum, inquam, cum concuſſant ceteri prætores, iſte novo quodam ex genere imperator, pulcherrimo Syracuſarum loco ſtativa ſibi caſtra faciebat. Nam in ipſo aditu 30 atque ore portus, ubi primum ex alto ſinus ad urbem ab litore inſlectitur, tabernacula

carbasseis intenta velis collocabat. huc ex illa domo prætoria, quæ regis Hieronis fuit, sic emigrabat, ut per eos dies nemo istum extra illum locum videre posset. In eum autem ipsum locum aditus erat nemini, nisi qui aut socius, aut minister libidinis esse posset. Huc omnes mulieres, quibuscum iste consueverat, conveniebant; quarum incredibile est, quanta multitudo fuerit Syracusis. huc homines digni istius amicitia, digni vita illa, convivisque veniebant. Inter ejusmodi viros ac mulieres, adulta ætate filius versabatur: ut eum, etiamsi natura a parentis similitudine abriperet, consuetudo tamen ac disciplina patri similem esse cogeret. Huc Tertia illa perducta per dolum atque insidias ab Rhodio tibicine, maximas in istius castris effecisse turbas dicitur, cum indigne pateretur uxor Cleomenis Syracusani, nobilis mulier, itemque Aeschrionis, honesto loco nata, in conventum suum mimi Isidori filiam venisse. Iste autem Hannibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari, sic hanc Tertiam dilexit, ut eam secum ex provincia deportaret. Ac per eos dies, cum iste cum pallio purpureo, talarique tunica versaretur in conviviiis muliebribus, non

offendebantur homines in eo; neque moleste ferebant, abesse a foro magistratum, non judici, non judicia fieri: locum illum litoris percrepare totum mulierum vocibus, cantuque symphoniarum, in foro silentium esse summum causarum atque juris, non ferebant homines moleste. non enim jus abesse videbatur a foro, neque judicia, sed vis, & crudelitas, & bonorum acerba atque indigna direptio. Hunc tu igitur imperatorem esse defendis, Hortensi? hujus furta, rapinas, cupiditatem, crudelitatem, superbiam, scelus, audaciam, rerum gestarum magnitudine atque imperatoriis laudibus tegere conaris? Hic scilicet est metuendum, ne ad exitum defensionis tuæ vetus illa Antoniana dicendi ratio atque auctoritas proferatur: ne excite-
tur Verres, ne denudetur a pectore, ne cicatrices populus Romanus adspiciat, ex mulierum morfu vestigia libidinis atque nequitiae. Dii faciant, ut rei militaris, ut belli
mentionem facere audeas. Cognoscentur enim omnia istius æra illa vetera, ut, non solum in imperio, verum etiam in stipendiis qualis fuerit, intelligatis. Renovabitur prima illa militia, cum iste e foro abduci, non, ut ipse prædicat, perduci solebat. aleatoris

Placentini castra commemorabuntur: in quibus cum frequens fuisset, tamen ære dirutus est. multa ejus in stipendiis damna proferentur, quæ ab isto, ætatis fructu dissoluta & 34 compensata sunt. Jam vero, cum in ejusmodi patientia turpitudinis, aliena, non sua satietate obduruisset: qui vir fuerit, quot præsidia, quam munita pudoris & pudicitiae, vi & audacia ceperit, quid me attinet dicere, aut conjungere cum istius flagitio cujusquam præterea dedecus? Non faciam, judices: omnia vetera prætermittam: duo sola recentia sine cujusquam infamia ponam; ex quibus conjecturam facere de omnibus possitis: unum illud, quod ita fuit illustre, notumque omnibus, ut nemo tam rusticanus homo, L. Lucullo & M. Cotta consulibus, Romam ex ullo municipio vadimonii causa venerit, quin sciret, jura omnia prætoris urbani, nutu atque arbitrio Chelidonis meretriculæ gubernari: alterum, quod, cum paludatus exisset, vota que pro imperio suo communique populi Romani nuncupasset, noctu, stupri causa, lectica in urbem introferri solitus est ad mulierem, nuptam uni, propositam omnibus, contra fas, contra auspicia, contra omnes divinas atque humanas religiones.

O dii immortales! Quid interest inter
 mentes hominum, & cogitationes? Ita mihi¹⁴
 meam voluntatem, spemque reliquæ vitæ,
 vestra, populi que Romani existimatio com-
 probet, ut ego, quos adhuc mihi magistratus
 populus Romanus mandavit, sic eos accepi,
 ut me omnium officiorum obstringi religione
 arbitrarer. Ita quæstor sum factus, ut mihi
 honorem illum tum non solum datum, sed
 etiam creditum ac commissum putarem. Sic
 obtinui quæsturam in provincia, ut omnium
 oculos in me unum coniectos arbitrarer: ut
 me, quæsturamque meam quasi in aliquo or-
 bis terræ theatro versari existimarem: ut
 omnia semper, quæ jucunda videntur esse,
 non modo his extraordinariis cupiditatibus,
 sed etiam ipsi naturæ ac necessitati denega-
 rem. Nunc sum designatus ædilis: habeo ra-³⁶
 tionem, quid a populo Romano acceperim:
 mihi ludos sanctissimos maxima cum cære-
 monia Cereri, Libero, Liberæque faciundos:
 mihi Floram matrem populo, plebique Ro-
 manæ ludorum celebritate placandam: mihi
 ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt
 nominati, maxima cum dignitate ac religione
 Jovi, Junoni, Minervæque esse faciundos:
 mihi sacrarum ædium procurationem: mihi

totam urbem tuendam esse commissam : ob earum rerum laborem & sollicitudinem fructus illos datos , antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum , togam prætextam , fellam curulem , jus imaginis ad memoriam ,
37 posteritatemque prodendæ. Ex his ego rebus omnibus , iudices , ita mihi deos omnes propitios esse velim , ut , tametsi mihi jucundissimus est honos populi , tamen nequaquam tantum capio voluptatis , quantum sollicitudinis & laboris , ut hæc ipsa ædilitas , non quia necesse fuerit , alicui candidato data , sed , quia sic oportuerit , recte collocata , & iudicio populi in loco posita esse videatur.

15 Tu , cum esses prætor renunciatus , quoquo
38 modo ; (mitto enim & prætereo , quid tum sit actum ;) sed cum esses renunciatus , ut dixi , non ipsa præconis voce excitatus es , qui te toties SENIORVM , JUNIORVMQVE CENTVRIIS ILLO HONORE AFFICI pronuntiavit , ut hoc putares , aliquam reipublicæ partem tibi creditam ? annum tibi illum unum domo carendum esse meretricis ? cum tibi forte obtigisset , ut jus diceres , quantum negotii , quid oneris haberes , numquam cogitasti : neque illud rationis habuisti , si forte expergefacerere te posses ,

eam provinciam, quam tueri singulari sapien-
 tia atque integritate difficile esset, ad sum-
 mam stultitiam, nequitiamque venisse? Ita- 39
 que non modo domo tua Chelidonem in præ-
 tura extrudere noluiſti, ſed in Chelidonis do-
 mum præturam tuam totam detuliſti. Secuta
 provincia eſt: in qua tibi numquam venit in
 mentem, non tibi idcirco faſces & ſecures,
 & tantam imperii vim, tantamque ornamen-
 torum omnium dignitatem datam, ut earum
 rerum vi & auctoritate omnia repagula juris,
 pudoris & officii perfringeres: ut omnium
 bona prædam tuam duceres, nullius res tu-
 ta, nullius domus clauſa, nullius vita ſepta,
 nullius pudicitia munita, contra tuam cupi-
 ditatem & audaciam poſſet eſſe: in qua tu
 te ita geſſiſti, ut, cum omnibus teneare re-
 bus, ad bellum fugitivorum confugias. Ex
 quo jam intelligis, non modo tibi nullam
 deſenſionem, ſed maximam vim criminum
 exortam: niſi forte Italici belli fugitivorum
 reliquias, atque illud Temſanum incommo-
 dum proferes; ad quod recens cum te per-
 opportune fortuna obtuliſſet, ſi quid in te
 virtutis atque indiſtriæ fuiſſet; idem, qui
 ſemper fueras, inventus es. Cum ad te Va- 16
 lentini veniſſent, & pro his homo diſertus & 40

nobilis, M. Marius, loqueretur, ut negotium susciperes, ut, cum penes te prætorium imperium ac nomen esset, ad illam parvam manum extinguendam, ducem te, principemque præberes: non modo id refugisti, sed eo ipso tempore, cum esses in litore, Tertia illa tua, quam tecum deportabas, erat in omnium conspectu: ipsis autem Valentinis, ex tam illustri, nobilique municipio, tantis de rebus responsum nullum dedisti, cum esses cum tunica pulla & pallio. Quid hunc proficiscentem, quid in ipsa provincia fecisse existimatis, qui cum jam ex provincia, non ad triumphum, sed ad iudicium decederet, ne illam quidem infamiam fugerit, quam sine ulla voluptate capiebat? O divina senatus frequentis in æde Bellonæ admurmuratio! Memoria tenetis, iudices, cum advesperasceret, & paulo ante esset de hoc Temsano incommodo nuntiatum, cum inveniretur nemo, qui in illa loca cum imperio mitteretur, dixisse quendam, Verrem esse non longe a Temsa; quam valde universi admurmurarent, quam palam principes contradixerint. Et is tot criminibus, testimoniisque convictus, in eorum tabellis spem sibi aliquam ponit, quorum omnium palam, causa incognita, voce damnatus est?

Esto : nihil ex fugitivorum bello, aut suspi- 17
 cione belli, laudis adeptus est, quod neque 42
 bellum ejusmodi, neque belli periculum fuit
 in Sicilia, neque ab isto provisum est, ne
 quod esset. at vero contra bellum prædonum
 classẽ habuit ornatam, diligentiamque in
 eo singularem. itaque, isto prætore, præclare
 defensa provincia est. Sic de bello prædo-
 num, sic de classe Siciliensi, judices, dicam,
 ut hoc jam ante confirmem, in hoc uno ge-
 nere omnes inesse culpas istius maximas,
 avaritiæ, majestatis, dementiæ, libidinis,
 crudelitatis. Hæc dum breviter expono, quæ-
 so, ut fecistis adhuc, diligenter attendite.

Rem navalem primum ita dico esse admi- 43
 nistratam, non uti provincia defenderetur,
 sed ut classis nomine pecunia quæreretur.
 Superiorum prætorum consuetudo cum hæc
 fuisset, ut naves civitatibus, certusque nu-
 merus nautarum, militumque imperaretur,
 maximæ & locupletissimæ civitati Mamertinæ
 nihil horum imperavisti : ob quam rem quid
 tibi Mamertini clam dederint pecuniæ, post
 videbitur : ex ipsorum litteris & testibus
 quæremus. Navem vero Cybeam maximam, 44
 triremis instar, pulcherrimam atque orna-
 tissimam, palam ædificatam sumtu publico,

sciente Sicilia, per magistratumque Mamer-
tinum tibi datam, donatamque esse dico. Hæc
navis, onusta præda Siciliensi, cum ipsa quo-
que esset ex præda, simul cum iste decede-
ret, appulsa Veliam est, cum plurimis rebus,
& iis, quas ante Romam mittere cum cete-
ris furtis noluit, quod erant carissimæ, maxi-
meque eum delectabant. Eam navem nuper
egomet vidi Velix, multique alii viderunt,
[pulcherrimam atque ornatissimam,] iudices.
quæ quidem omnibus, qui eam adspexerant,
prospectare jam exilium, atque explorare
18 fugam domini videbatur. Quid mihi hoc lo-
45 co respondebis? nisi forte id, quod, tametsi
probari nullo modo potest, tamen dici qui-
dem in iudicio de pecuniis repetundis necesse
est, de tua pecunia ædificatam esse eam na-
vem. Aude hoc saltem dicere, quod necesse
est. Noli metuere, Hortensi, ne quæram,
qui licuerit ædificare navem senatori. Anti-
quæ sunt istæ leges, & mortuæ, quemad-
modum tu soles dicere, quæ vetant. Fuit
ista respublica quondam, fuit ista severitas
in iudiciis, ut istam rem accusator in magnis
criminibus objiciendam putaret. Quid enim
tibi nave opus fuit? qui, si quo publice pro-
ficisceretur, & præsidii, & vecturæ causa,
sumtu

sumtu publico navigia præberentur: privatim autem nec proficisci quoquam posses, nec arcessere res transmarinas ex iis locis, in quibus tibi habere, mercari nihil liceret. Dein-⁴⁶ de cur quidquam contra leges parasti? Valeret hoc crimen in illa veteri severitate ac dignitate reipublicæ. Nunc non modo te hoc crimine non arguo: sed ne illa quidem communi vituperatione reprehendo. Postremo tu tibi hoc numquam turpe, numquam criminofum, numquam invidiosum fore putasti, celeberrimo loco palam tibi ædificari onerariam navem in ea provincia, quam tu cum imperio obtinebas? Quid eos loqui, qui videbant: quid existimare eos, qui audiebant, arbitrabare? inanem te navem esse in Italiam deducturum? naviculariam te, cum Romam venisses, esse facturum? Ne illud quidem quisquam poterat suspicari, te habere in Italia maritimum fundum, & ad fructus deportandos onerariam navem comparare? Ejusmodi de te voluisti sermonem esse omnium, palam ut loquerentur, te illam navem parare, quæ prædam ex Sicilia deportaret, & quæ ad ea furta, quæ reliquisses, commearet? Verum hæc omnia, si doces, navem de tua⁴⁷ pecunia ædificatam, remitto atque concedo.

Sed hoc, homo amentissime, non intelligis priore actione ab ipsis istis tuis Mamertinis laudatoribus esse sublatum? Nam dixit Hejus, princeps civitatis, princeps istius legationis, quæ ad tuam laudationem missa est, navem tibi operis publicis Mamertino:um esse ædificatam, eique faciendæ senatorem Mamertinum publice præfuisse. Reliqua est materies. Hanc Rheginis, ut ipsi dicunt (tametsi tu negare non potes) publice, quod Mamertini
19 materiem non habent, imperavisti. Si & ex quo fit navis, & qui faciunt, imperio tibi tuo, non pretio, præsto fuerunt; ubi tandem istuc latet, quod tu de tua pecunia dicis im-
48 pensum? At Mamertini in tabulis nihil habent. Primum video, potuisse fieri, ut ex ærario nihil darent. Etenim vel Capitolium, sicut apud majores nostros factum est, publice, gratis, coactis fabris, operisque imperatis, exædificari atque effici potuit: deinde, id quod perspicio (quod & ostendam, cum istos produxero,) ipsorum ex litteris, multas pecunias isti erogatas, in operum locationes falsas atque inanes esse perscriptas. Nam illud minime mirum est, Mamertinos, a quo summum beneficium acceperant, quem sibi amiciorum, quam populo Romano

esse cognoverant, ejus capiti litteris suis percipisse. Sed si argumento est, Mamertinos pecunias tibi non dedisse, quia scriptum non habent: sic argumento, tibi gratis constare navem, quia, quid emeris, aut quid locaveris, scriptum proferre non potes.

At enim idcirco navem Mamertinis non⁴⁹ imperasti, quod sunt foederati. Dii approbent. habemus hominem in fetialium manibus educatum: unum, præter ceteros, in publicis religionibus foederum sanctum & diligentem. omnes, qui ante te prætores fuerunt, dedantur Mamertinis, quod iis navem contra pactionem foederis imperarint. Sed tamen tu, sancte homo ac religiose, cur Taurominitanis item foederatis navem imperasti? an hoc probabis, in æqua causa populorum, sine pretio varium jus & disparem conditionem fuisse? Quid, si ejusmodi esse hæc duo⁵⁰ foedera duorum populorum, judices, doceo, ut Taurominitanis nominatim cautum & exceptum sit foedere, NE NAVEM DARE DEBEANT: Mamertinis, in ipso foedere sanctum atque perscriptum sit, VTI NAVEM DARE NECESSE SIT: istum autem contra foedus & Taurominitanis imperasse, & Mamertinis remisisse? num cui dubium

poterit esse, quin, Verre prætore, plus Mamertinis Cybea, quam Taurominitanis fœdus opitulatum sit? Recitentur fœdera. MAMERTINORVM ET TAVROMINITANORVM CVM POPVLO ROMANO
20 FœDERA. Isto igitur tuo, quemadmodum ipse prædicas, beneficio; ut res indicat, pretio, atque mercede, minuisti maiestatem rei publicæ, minuisti auxilia populi Romani, minuisti copias, majorum virtute ac sapientia comparatas: sustulisti jus imperii, conditionem sociorum, memoriam fœderis. Qui ex fœdere ipso navem vel usque ad oceanum, si imperassemus, sumtu, periculoque suo armatam atque ornatam mittere debuerunt: hi, ne in freto ante sua tecta & domos navigarent: ne sua mœnia, portusque defenderent, pretio abs te jus fœderis & imperii
51 ditionem emerunt. Quid censetis in hoc fœdere faciundo voluisse Mamertinos impendere laboris, operæ, pecuniæ, ne hæc biremis adscriberetur, si id ullo modo possent a nostris majoribus impetrare? Nam cum hoc munus imperaretur tam grave civitati, inerat, nescio quo modo, in illo fœdere societatis, quasi quædam nota servitutis. Quod tum recentibus suis officiis, integra re, nullis populi

Romani difficultatibus, a majoribus nostris foedere assequi non potuerunt: id nunc, nullo novo officio suo, tot annis post, jure imperii nostri quotannis usurpatum, ac semper retentum, summa in difficultate navium, a C. Verre pretio assecuti sunt.

At hoc solum sunt assecuti, ne navem da- 52
rent? Ecquem nautam, ecquem militem,
qui aut in classe, aut in præsidio esset, te
prætor, per triennium Mamertini dederunt?
Denique cum ex senatusconsulto, itemque 21
ex lege Terentia & Cassia frumentum æqua-
biliter emi ab omnibus Siciliæ civitatibus
oporteret: id quoque munus leve atque com-
mune Mamertinis remisisti. Dices, frumen-
tum Mamertinos non debere. Quomodo non
debere? an, ut ne venderent? non enim
erat hoc genus frumenti ex eo genere, quod
exigeretur, sed ex eo, quod emeretur. Te
igitur auctore & interprete, ne foro quidem
& commeatu Mamertini populum Romanum
juvare debuerunt. Quæ tandem civitas fuit, 53
quæ deberet? Qui publicos agros arant, cer-
tum est, quid ex lege censoria dare debeant.
cur iis quidquam præterea ex alio genere
imperavisti? Quid? decumani num quid
præter singulas decumas ex lege Hieronica

debent? cur iis quoque statuisti, quantum ex hoc genere frumenti emti darent? Qui sunt immunes, ii certe nihil debent. at his non modo imperasti: verum etiam, quo plus darent, quam poterant, hæc sexagena millia modiûm, quæ Mamertinis remiseras, addidisti. Neque hoc dico: ceteris non recte imperatum esse. Mamertinis, qui erant in eadem causa, quibus superiores omnes prætores item, ut ceteris, imperarant, pecuniamque ex senatus consultu & ex lege dissolverant, his dico non recte remissum. Et, ut hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clavo figeret, cum consilio causam Mamertinorum cognoscit, & de consilii sententia Mamertinis se frumentum non impere-
54 rare pronuntiat. Audite decretum mercenarii prætoris ex ipsius commentario: cognoscite, quanta in scribendo gravitas, quanta in constituendo jure sit auctoritas. Recita commentarium. DECRETVM EX COMMENTARIO. *Libenter* ait se *facere*: itaque perscribit. Quid, si hoc verbo non esses usus, *Libenter*? nos videlicet invitum te quæstum facere putaremus? *ac de consilii sententia.* præclarum recitari consilium, iudices, audistis. Utrum vobis consilium recitari tandem

prætoris videbatur, cum audiebatis nomina,
 an prædonis improbiſſimi ſocietas atque co-
 mitatus? En ſœderum interpretes, ſocieta- 55
 tis paſtores, religionis auctores. numquam
 in Sicilia frumentum publice eſt emtum, quin
 Mamertinis pro portione imperaretur, ante-
 quam hoc delectum, præclarumque conſilium
 iſte dedit, ut ab his nummos acciperet, ac
 ſui ſimilis eſſet. Itaque tantum valuit iſtius
 decreti auctoritas, quantum debuit ejus ho-
 minis, qui, a quibus frumentum emere de-
 buiſſet, iis decretum vendidiſſet. Nam ſtatim
 L. Metellus, ut iſti ſucceſſit, ex C. Sacerdo-
 tis, & Sex. Peducæi iſtituto ac litteris, fru-
 mentum Mamertinis imperavit. Tum illi in- 22
 tellexerunt, ſe id, quod a malo auctore emiſ- 56
 ſent, diutius obtinere non poſſe. Age porro,
 tu, qui te tam religioſum exiſtimari voluiſti
 interpretem ſœderum, cur Taurominitanis
 frumentum, cur Netinis imperaſti? quarum
 civitatum utraque ſœderata eſt. Ac Netini
 quidem ſibi non defuerunt. nam ſimul ac
 pronuntiaſti, libenter te Mamertinis quiddam
 remittere: te adierunt, & eandem ſuam cau-
 ſam ſœderis eſſe docuerunt. tu aliter decer-
 nere in eadem cauſa non potuiſti. Pronun-
 tias, Netinos frumentum dare non oportere:

& ab his tamen exigis. Cedo mihi ejusdem prætoris litteras & rerum decretarum, & frumenti imperati, & tritici emti. *LITTERAE PRAETORIS RERVM DECRETA-
RVM, FRUMENTI IMPERATI, ET
FRUMENTI EMTI.* Quid potius in hac tanta ac tam turpi inconstantia suspicari possumus, judices, quam id, quod necesse est, aut isti a Netinis pecuniam, cum posceret, non datam: aut id esse actum, ut intelligerent Mamertini, bene se apud istum tam multa pretia ac munera collocasse, cum idem alii juris ex eadem causa non obtinerent?

57 Hic mihi etiam audebit mentionem facere. Mamertinae laudationis? in qua quam multa sint vulnera, quis est vestrum, judices, quin intelligat? Primum, in judiciis, qui decem laudatores dare non potest, honestius est ei, nullum dare, quam illum quasi legitimum numerum consuetudinis non explere. Tot in Sicilia civitates sunt, quibus tu per triennium praefuisti: arguunt ceterae: paucae & parvae, metu repressae, silent: una laudat. Hoc quid est, nisi intelligere, quid habeat utilitatis vera laudatio; sed tamen ita provinciae praefuisse, ut hac utilitate necessario
58 sit carendum? Deinde, id quod alio loco

ante dixi, quæ est ista tandem laudatio, cuius laudationis legati principes, & publice tibi navem ædificatam, & privatim se ipsos abs te spoliatos, expilatosque esse dixerunt? Postremo quid aliud isti faciunt, cum te soli ex Sicilia laudant, nisi testimonio nobis sunt, te omnia sibi esse largitum, quæ tu de re publica nostra detraxeris? Quæ colonia est in Italia tam bono jure, quod tam immune municipium, quod per hosce annos tam comoda vacatione sit usum omnium rerum, quam Mamertina civitas per triennium? soli, ex foedere quod debuerunt, non dederunt: soli, isto prætore, omnium rerum immunes fuerunt: soli in istius imperio ea conditione vitæ fuerunt, ut populo Romano nihil darent, Verri nihil denegarent.

Verum, ut ad classem, quo ex loco sum 23
digressus, revertar: accepisti a Mamertinis 59
navem contra leges: remisisti contra foedera.
ita in una civitate bis improbus fuisti: cum
& remisisti, quod non oportebat, & accepisti, quod non licebat. Exigere te oportuit navem, quæ contra prædones; non quæ cum præda navigaret: quæ defenderet, ne provincia spoliaretur; non quæ nova provinciæ spolia portaret. Mamertini tibi & urbem,

quo furta undique deportares, & navem, qua exportares, præbuerunt. illud tibi oppidum receptaculum prædæ fuit: illi homines testes, custodesque furtorum: illi tibi & locum furtis & furtorum vehiculum comparaverunt. Itaque ne tum quidem, cum classem avaritia ac nequitia tua perdidisti, navem Mamertinis imperare ausus es: quo tempore in tanta inopia navium, tantaque calamitate provinciæ, etiamsi [precario] essent rogandi, tamen ab his impetraretur. reprimebat enim tibi & imperandi vim, & rogandi conatum præclara illa, non populo Romano reddita biremis, sed prætori donata Cybea. ea fuit merces imperii, auxilii, juris, consuetudinis, foederis.

60 Habetis unius civitatis firmum auxilium amissum ac venditum pretio. cognoscite nunc novam prædandi rationem, ab hoc primum
24 excogitatam. Sumtum omnem in classem frumento, stipendio, ceterisque rebus navarcho suo quæque civitas semper dare solebat. Is neque, ut accusaretur a nautis, committere audebat, & civibus suis rationem referre debebat: in illo omni negotio, non modo labore, sed etiam periculo suo versabatur. Erat hoc, ut dico, factitatum semper, nec

solum in Sicilia, sed in omnibus provinciis;
etiam in sociorum Latinorum stipendio ac
sumtu, tum cum illorum auxiliis uti soleba-
mus. Verres post imperium constitutum pri-
mus imperavit, ut ea pecunia omnis a civi-
tatibus sibi adnumeraretur, ut is pecuniam
tractaret, quem ipse præfecisset. Cui potest ⁶¹
esse dubium, quamobrem & omnium con-
suetudinem veterem primus immutaris, &
tantam utilitatem per alios tractandæ pecu-
niæ neglexeris, & tantam difficultatem cum
crimine, molestiam cum suspicione suscepe-
ris? Deinde alii quæstus instituuntur, ex
uno genere navali, videte quam multi. ac-
cipere a civitatibus pecunias, ne nautas da-
rent: pretio certo missos facere nautas: mis-
sorum omne stipendium lucrari: reliquis,
quod deberet, non dare. Hæc omnia ex ci-
vitatibus testimoniis cognoscite. Recita testi-
monia civitatum. TESTIMONIA CIVI-
TATVM. Huncine hominem? hancine im- ²⁵
pudentiam, judices? hancine audaciam? ⁶²
civitatis pro numero militum pecuniarum
summas describere? certum pretium, sexce-
nos nummos, nautarum missioni constituere?
quos qui dederat, commeatum totius æstatis
abstulerat: iste, quod & nautæ nomine pro

stipendio, frumentoque acceperat, lucrabatur. Ita quæstus duplex unius missione fiebat. Atque hæc homo amentissimus in tanto prædonum impetu, tantoque periculo provinciæ, sic palam faciebat, ut & ipsi prædones scirent, & tota provincia testis esset.

- 63 Cum propter istius hanc tantam avaritiam, nomine classis esset in Sicilia, re quidem vera naves inanes, quæ prædam prætori, non quæ prædonibus metum asserrent: tamen, cum P. Cæsetius & P. Tadius decem navibus his semiplenis navigarent, navem quandam, piratarum præda refertam, non ceperunt, sed abduxerunt, onere suo plane captam atque depresso. Erat ea navis plena juventutis formosissimæ, plena argenti facti, atque signati, multa cum stragula veste. Hæc una navis a classe nostra non capta est, sed inventa ad Megaridem, qui locus est non longe a Syracusis. Quod ubi isti nuntiatum est; tametsi in acta cum mulierculis jacebat ebrius, erexit se tamen, & statim quæstori, legatoque suo custodes misit complures, ut omnia sibi integra quam primum
- 64 exhiberentur. Appellitur navis Syracusas: expectatur ab omnibus supplicium de captivis. Ille, quasi præda sibi advecta, non

prædonibus captis; si qui senes aut deformes
 erant, eos in hostium numero ducit: qui ali-
 quid formæ, ætatis, artificiique habebant,
 abducit omnes, nonnullos scribis suis, filio,
 cohortique distribuit: symphonicos homines
 sex cuidam amico suo Romam muneri misit.
 nox illa tota exinanienda navi consumitur.
 Archipiratam ipsum videt nemo, de quo sup-
 plicium sumi oportuit. hodieque omnes sic
 habent persuasum, (quid ejus sit, vos con-
 jectura quoque assequi debetis,) istum clam
 a piratis ob hunc archipiratam pecuniam ac-
 cepisse. Conjectura bona est. Judex esse bo- 26
 nus nemo potest, qui suspicione certa non 65
 movetur. Hominem nostis; consuetudinem-
 que omnium tenetis: qui ducem prædonum
 aut hostium ceperit, quam libenter eum pa-
 lam ante oculos omnium esse patiatur. Ho-
 minem in tanto conventu Syracusis vidi ne-
 minem, judices, qui archipiratam captum
 vidisse se diceret; cum omnes, ut mos est,
 ut solet fieri, concurrerent, quærerent, vi-
 dere cuperent. Quid accidit, cur tantopere
 iste homo occultaretur, ut eum ne casu qui-
 dem quisquam adspicere posset? Homines
 maritimi Syracusis, qui sæpe istius ducis no-
 men audissent, cum eum sæpe timuissent,

cum ejus cruciatu atque supplicio pascere
oculos, animumque exsaturare vellent: po-
66 testas adspiciendi nemini facta est. Unus plu-
res prædonum duces vivos cepit P. Servilius,
quam omnes antea. Ecquando igitur isto
fructu quisquam caruit, ut videre piratam
captum non liceret? At contra, quacumque
iter fecit, hoc jucundissimum spectaculum
omnibus victorum, captorumque hostium
præbebat. Itaque ei concursus undique fie-
bant, ut non modo ex his oppidis, qua du-
cebantur, sed etiam ex finitimis, visendi
causa, convenirent. Ipse autem triumphus
quamobrem omnium triumphorum gratissi-
mus populo Romano fuit atque jucundissi-
mus? quia nihil est victoria dulcius. nullum
est autem testimonium victoriæ certius, quam,
quos sæpe metueris, eos te victos ad sup-
67 plicium duci videre. Hoc tu quamobrem non
fecisti? quamobrem ita iste pirata celatus
est, quasi eum adspicere nefas esset? quam-
obrem supplicium non sumfisti? quam ob
causam hominem reservasti? ecquem audisti
in Sicilia antea captum archipiratam, qui non
securi percussus sit? unum cedo auctorem tui
facti: unius profer exemplum. Vivum tu ar-
chipiratam servabas, quem per triumphum,

credo, quem ante currum tuum duceres. Neque enim quidquam erat jam reliquum, nisi ut, classe populi Romani pulcherrima amissa, provinciaque lacerata, triumphus navalis tibi decerneretur. Age porro, custodiri²⁷ ducem prædonum novo more, quam securi⁶⁸ feriri omnium exemplo magis placuit. Quæ sunt istæ custodiæ? apud quos homines? quemadmodum est asservatus? Lautumias Syracusanas omnes audistis: plerique nostis. Opus est ingens, magnificum regum ac tyrannorum. totum est ex saxo in mirandam altitudinem depresso, & multorum operis penitus exciso. nihil tam clausum ad exitus, nihil tam septum undique, nihil tam tutum ad custodias, nec fieri, nec cogitari potest. In has lautumias, si qui publice custodiendi sunt, etiam ex ceteris oppidis Siciliæ deduci imperantur. Eo quod multos captivos cives⁶⁹ Romanos conjecerat, & quod eodem ceteros piratas contrudi imperarat; intellexit, si hunc subditicium archipiratam in eandem custodiam dedisset, fore, ut a multis, illis in lautumiis, verus ille dux quæreretur. Itaque hominem huic optimæ, tutissimæque custodiæ non audet committere. denique Syracusas totas timet: amandat hominem. quo?

Lilybæum fortasse. Video: tamen homines maritimos non plane reformidat. Minime, judices. Panormum igitur? Audio: quamquam Syracusis, quoniam in Syracusano captus erat, maxime, si minus supplicio affici, at custodiri oportebat. Ne Panormum
70 quidem. Quid igitur? quo putatis? Ad homines a piratarum metu & suspicione alienissimos: a navigando, rebusque maritimis remotissimos, ad Centuripinos, homines maxime mediterraneos, summos aratores: qui nomen numquam timuissent maritimi prædonis: unum, te prætore, horruissent Apronium, terrestrem archipiratam. Et, ut quis facile perspiceret, id ab isto actum esse, ut ille suppositus, facile & libenter, se illum, qui non erat, esse simularet: imperat Centuripinis, ut is victu, ceterisque rebus quam
28 liberalissime, commodissimeque habeatur. In-
71 terea Syracusani, homines periti & humani, qui non modo ea, quæ perspicua essent, videre, verum etiam occulta suspicari possent; habebant rationem omnes quotidie piratarum, qui securi ferirentur: quam multos esse oporteret, ex ipso navigio, quod erat captum, & ex remorum numero conjiciebant. Ille, quod omnes, qui artificii aliquid habuerant,

habuerant, aut formæ, removerat atque abduxerat, reliquos si, ut consuetudo est, universos ad palum alligasset, clamorem populi fore suspicabatur, cum tanto plures abducti essent, quam relictî. Propter hanc causam, cum instituisset alios alio tempore producere; tamen in tanto conventu nemo erat, quin rationem, numerumque haberet, & reliquos non desideraret solum, sed etiam posceret & flagitaret. Cum maximus numerus deesset, tum iste homo nefarius in eorum locum, quos domum suam de piratis abduxerat, substituere & supponere coepit cives Romanos, quos in carcerem antea conjecerat: quorum alios, Sertorianos milites fuisse infimulabat, & ex Hispania fugientes ad Siciliam appulsoſ esse dicebat: alios, qui a prædonibus erant capti, cum mercaturas facerent, aut aliquam ob causam navigarent, sua voluntate cum piratis fuisse arguebat. Itaque alii cives Romani, ne cognoscerentur, capitibus obvolutis e carcere ad palum atque ad necem rapiabantur: alii, cum a multis civibus Romanis recognoscerentur, ab omnibus defenderentur, securi feriebantur. Quorum ego de acerbissima morte, crudelissimoque cruciatu dicam, cum eum locum tractare coepero:

& ita dicam, ut, si me in ea querimonia,
quam sum habiturus de istius crudelitate, &
de civium Romanorum indignissima morte,
non modo vires, verum etiam vita deficiat,
73 id mihi præclarum & jucundum putem. Hæc
igitur est gesta res, hæc victoria præclara:
myoparone piratico capto, dux liberatus,
symphoniaci Romam missi: formosi homines,
& adolescentes, & artifices domum abducti:
in eorum locum, & ad eorum numerum ci-
ves Romani hostilem in modum cruciati &
necati: omnis vestis ablata: omne aurum &
29 argentum ablatum & aversum. At quemad-
modum ipse sese induit priore actione? qui
tot dies tacuisset, repente in M. Annii, ho-
minis splendidissimi, testimonio, cum is ci-
vem Romanum dixisset, archipiratam negas-
set securi esse percussum, exsiluit; conscien-
tia sceleris, & furore ex maleficiis concepto
excitatus dixit, se, quod sciret, sibi crimini
datum iri, pecuniam accepisse, neque de ve-
ro archipirata summissee supplicium, ideo se-
curi non percussisse: domi esse apud sese ar-
74 chipiratas dixit duos. O clementiam populi
Romani, seu potius patientiam miram ac sin-
gularem! Civem Romanum securi esse per-
cussum, Annii, eques Romanus dicit: taces.

archipiratam negat: fateris. fit in eo gemitus omnium & clamor, cum tamen a præfenti supplicio tuo se continuit populus Romanus & repressit, & salutis suæ rationem judicium severitati reservavit. Qui sciebas tibi crimini datum iri? quamobrem sciebas? quamobrem etiam suspicabare? inimicum habebas neminem. si haberes, tamen non ita vixeras, ut metum judicii propositum habere deberes. An te, id quod fieri solet, conscientia timidum, suspiciosumque faciebat? Qui igitur, cum esses in imperio, jam tum judicium & crimen horrebas: reus cum tot testibus coarguare, potes de damnatione dubitare? Verum si crimen hoc metuebas, ne⁷⁵ quis abs te suppositum esse diceret, qui pro archipirata securi feriretur: utrum tandem tibi ad defensionem firmitus fore putasti, in judicio, coactu atque efflagitatu meo, producere ad ignotos tanto post eum, quem archipiratam esse diceres: an recenti re, Syracusis, apud notos, inspectante Sicilia pæne tota, securi ferire? Vide, quid intersit, utrum faciendum fuerit. In illo reprehensio nulla esse potuit: hic defensio nulla est. Itaque illud semper omnes fecerunt: hoc quis ante te, quis præter te fecerit, quæro.

Piratam vivum tenuisti. Quem ad finem ?
dum cum imperio fuisti. quamobrem ? quam
ob causam ? quo exemplo ? cur tamdiu ? cur,
inquam, civibus Romanis, quos piratæ ce-
perant, securi statim percussis, ipsis piratis
76 lucis usuram tam diuturnam dedisti ? Verum
esto : sit tibi illud liberum omne tempus,
quod cum imperio fuisti. etiamne privatus ?
etiamne reus ? etiamne pæne damnatus, ho-
stium duces privata in domo retinuisti ? unum,
alterum mensem, prope annum denique, do-
mi tuæ piratæ, a quo tempore capti sunt,
quoad per me licitum est, fuerunt : hoc est,
quoad per M'. Acilium Glabrimonem licitum
est : qui, postulante me, produci, atque in
30 carcerem condi imperavit. Quod est hujusce
rei jus ? quæ consuetudo ? quod exemplum ?
Hostem acerrimum atque infestissimum po-
puli Romani, seu potius communem hostem
gentium, nationumque omnium, quisquam
omnium mortalium privatus intra mœnia
77 domi suæ retinere poterit ? Quid, si pridie,
quam a me tu coactus es confiteri, civibus
Romanis securi percussis, prædonum ducem
vivere, apud te habitare : si, inquam, pridie
domo tua profugisset, si aliquam manum
contra populum Romanum facere potuisset,

quid diceres? Apud me habitavit: mecum fuit: ego illum ad iudicium meum, quo facilius crimen inimicorum diluere possem, vivum atque incolumem reservavi. Itane vero? tu tua pericula communi periculo defendes? tu supplicia, quæ debentur hostibus victis, ad tuum, non ad populi Romani tempus conferes? populi Romani hostis privatis custodiis asservabitur? At etiam qui triumphant, eoque diutius vivos hostium duces servant, ut, his per triumphum ductis, pulcherrimum spectaculum, fructumque victoriæ populus Romanus percipere possit: tamen cum de foro in Capitolium currum flectere incipiant, illos duci in carcerem jubent: idemque dies & victoribus imperii, & victis vitæ finem facit. Et nunc cuiquam credo 78 esse dubium, quin tu id commissurus non fueris, præsertim cum statuisses, ut ais, tibi causam esse dicendam, ut ille archipirata non potius securi feriretur, quam, quod erat ante oculos positum, tuo periculo viveret. Si enim esset mortuus, tu, qui crimen ais te metuisse, quæro, cui probares? cum constaret, istum Syracusis ab nullo visum esse archipiratam, ab omnibus desideratum: cum dubitaret nemo, quin abs te pecunia liberatus

esset: cum vulgo loquerentur, suppositum in ejus locum, quem pro illo probare velles: cum tute factus esses, te id crimen tanto ante metuisse: si eum diceres esse mortuum, quis te audiret? nunc, cum vivum istum nescio quem produces, tamenne id credi voles?
79 Quid, si aufugisset? si vincla rupisset ita, ut Nico ille, nobilissimus pirata, fecit, quem P. Servilius, qua felicitate ceperat, eadem recuperavit. quid diceres? Verum hoc erat, si ille semel verus archipirata securi percussus esset; pecuniam illam non haberes. si hic falsus esset mortuus, aut profugisset; non esset difficile alium in suppositi locum supponere. Plura dixi, quam volui, de illo archipirata: & tamen ea, quæ certissima sunt hujus criminis argumenta, prætermisi. Volo enim mihi totum esse crimen hoc integrum. Est certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reservetur.

31 Hac tanta præda auctus, mancipiis, ar-
80 gento, veste locupletatus, nihilo diligentior ad classem ornandam, milites revocandos, alendosque esse cœpit: cum ea res non solum provinciæ saluti, verum etiam ipsi prædæ esse posset. Nam æstate summa, quo tempore ceteri prætores obire provinciam, &

concurrere consueverunt, aut etiam in tanto
 prædonum metu & periculo ipsi navigare:
 eo tempore ad luxuriam, libidinesque suas,
 domo sua regia [quæ regis Hieronis fuit, qua
 prætores uti solent,] contentus non fuit. ta-
 bernacula, quemadmodum consueverat tem-
 poribus æstivis, quod antea jam demonstra-
 vi, carbaseis intenta velis, collocari iussit in
 litore: quod est litus in Insula Syracusis post
 Arethusæ fontem, propter ipsum introitum,
 atque ostium portus, amœno sane & ab ar-
 bitris remoto loco. Hic dies æstivos sexagin- 81
 ta prætor, populi Romani custos, defensor-
 que provinciæ, sic vixit, ut muliebria quoti-
 die convivia essent, vir accumberet nemo,
 præter ipsum & prætextatum filium. tametsi
 recte sine exceptione dixeram, virum, cum
 isti essent, neminem fuisse. Nonnumquam
 etiam libertus Timarchides adhibebatur. mu-
 lieres autem nuptæ nobiles, præter unam
 mimi Isidori filiam, quam iste, propter amo-
 rem, ab Rhodio tibicine abduxerat, Pippa
 quædam, uxor Aeschrionis Siracusani: de
 qua muliere plurimi versus, qui in istius cu-
 piditatem facti sunt, tota Sicilia percelebran-
 tur. Erat & Nice, facie eximia, ut prædi- 82
 catur, uxor Cleomenis Syracusani. Hanc

Cleomenes vir amabat: verumtamen hujus libidini adversari nec poterat, nec audebat: & simul ab isto donis, beneficiisque plurimis devinciebatur. Illo autem tempore iste, tametsi ea est hominis impudentia, quam notis, ipse tamen, cum vir esset Syracusis, uxorem ejus parum poterat animo soluto ac libero tot in acta dies secum habere. Itaque excogitat rem singularem. naves, quibus legatus præsuerat, Cleomeni tradit: classi populi Romani Cleomenem Syracusanum praeesse jubet, atque imperare. Hoc eo facit, ut ille non solum abesset a domo tum, cum navigaret, sed etiam libenter cum magno honore, beneficioque abesset: ipse autem, remoto, atque ablegato viro, non liberius, quam ante, (quis enim umquam istius libidini obstitit?) sed paulo solutiore tamen animo secum illam haberet, si non tamquam
83 virum, at tamquam æmulum removisset. Ac-
32 cipit navem sociorum atque amicorum Cleomenes Syracusanus. Quid primum aut accussem, aut querar, judices? Siculone homini, legati, quæstoris, prætoris denique potestatem, honorem, auctoritatem dari? Si te impediabat ista conviviorum, mulierumque occupatio: ubi quæstores? ubi legati? [ubi

ternis denariis æstimatum frumentum? ubi muli? ubi tabernacula? ubi tot, tantaque ornamenta magistratibus & legatis a senatu, populoque Romano permiffa & data?] denique ubi præfecti & tribuni tui? Si civis Romanus dignus isto negotio nemo fuit; quid civitates, quæ in amicitia, fideque populi Romani perpetuo manferant? ubi Segestana? ubi Centuripina civitas? quæ tum officiis, fide, vetustate, tum etiam cognatione populi Romani nomen attingunt. O dii immortales! 84 Quid? fi harum ipfarum civitatum militibus, navibus, navarchis, Syracufanus Cleomenes juffus est imperare? non omnis honos ab isto dignitatis, æquitatis, officiique sublatus est? Ecquod in Sicilia bellum gessimus, quin Centuripinis fociis, Syracufanis hostibus uteremur? atque hæc omnia ad memoriam vetustatis, non ad contumeliam civitatis referri volo. Itaque ille vir clariffimus, fummusque imperator, M. Marcellus, cujus virtute captæ, mifericordia conservatæ funt Syracufæ, habitare in ea parte urbis, quæ infula est, Syracufanum neminem voluit. Hodie, inquam, Syracufanum in ea parte habitare non licet. est enim locus, quem vel pauci poffent defendere. Committere igitur

eum non fidelissimis hominibus noluit: simul quod ab illa parte urbis navibus aditus ex alto est. Quamobrem qui nostros exercitus sæpe excluferant, iis claustra loci commit-
85 tenda non existimavit. Vide, quid intersit inter tuam libidinem, majorumque auctoritatem: inter amorem, furoremque tuum, & illorum consilium atque prudentiam. Illi aditum litoris Syracusanis ademerunt: tu maritimum imperium concessisti. Illi habitare in eo loco Syracusanum, quo naves accedere possent, noluerunt: tu classi & navibus Syracusanum præesse voluisti. Quibus illi urbis suæ partem ademerunt, iis tu nostri imperii partem dedisti; &, quorum sociorum opera Syracusani nobis dicto audientes sunt, eos Syracusanis dicto audientes esse iussisti.

33 Egreditur Centuripina quadriremi Cleo-
86 menes e portu: sequitur Segestana navis, Tyndaritana, Herbitensis, Heracliensis, Apolloniensis, Haluntina: præclara classis in speciem, sed inops & infirma, propter dimissionem propugnatorum atque remigum. Tandiu in imperio suo classẽ iste prætor diligens vidit, quamdiu convivium ejus flagitiosissimum prætervecta est. ipse autem, qui

visus multis diebus non esset, tum se tamen in conspectum nautis paulisper dedit. Stetit soleatus prætor populi Romani cum pallio purpureo, tunicaque talari, muliercula nixus in litore. Jam hoc ipso istum vestitu Siculi, civesque Romani permulti sæpe viderunt. Posteaquam paulum provecta classis⁸⁷ est, & Pachynum quinto die denique appulsa est: nautæ fame coacti, radices palmarum agrestium, quarum erat in illis locis, sicut in magna parte Siciliæ, multitudo, colligebant, & his miseri, perditique alebantur. Cleomenes autem, qui alterum se Verrem cum luxuria atque nequitia, tum etiam imperio, putaret: similiter totos dies, in litore tabernaculo posito, perpotabat. Ecce autem³⁴ repente, ebrio Cleomene, esurientibus ceteris, nuntiatur piratarum naves esse in portu Edissæ. (nam ita is locus nominatur) nostra autem classis erat in portu Pachyni. Cleomenes autem, quod erat terrestre præsidium non re, sed nomine, sperabat, iis militibus, quos ex eo loco deduxisset, explere se numerum nautarum & remigum posse. Reperta est eadem istius hominis avarissimi ratio in præsidiis, quæ in classibus. nam erant perpauci reliqui, ceterique dimissi. Princeps⁸⁸

Cleomenes in quadriremi Centuripina malum erigi, vela fieri, præcidi ancoras imperavit: & simul, ut se ceteri sequerentur, signum dari iussit. Hæc Centuripina navis erat incredibili celeritate velis. nam scire isto prætore nemo poterat, quid quævis navis remis facere posset: etsi in hac quadriremi, propter honorem & gratiam Cleomenis, minime multi remiges & milites deerant. Evolarat jam e conspectu fere fugiens quadriremis, cum etiam tunc ceteræ naves suo in
89 loco moliebantur. Erat animus in reliquis. quamquam erant pauci, quoquo modo sese res habebat, pugnare tamen se velle clamabant; &, quod reliquum vitæ, viriumque fames fecerat, id ferro potissimum reddere volebant. Quodsi Cleomenes non tanto ante fugisset, aliqua ad resistendum ratio fuisset. Erat enim sola illa navis constrata, & ita magna, ut propugnaculo ceteris posset esse. quæ, si in prædonum pugna versaretur, urbis instar habere inter illos piraticos myoparones videretur: sed tunc inopes relictæ a duce, præfectoque classis, eundem necessario cursu
90 sum tenere cœperunt. Helorum versus, ut ipse Cleomnes, ita ceteri navigabant. neque hi tamen tam prædonum fugiebant impetum,

quam imperatorem sequebantur. Tum ut quisque in fuga postremus, ita periculo princeps erat. postremam enim quamque navem piratæ primam adoriebantur. Ita prima Haluntinorum navis capitur, cui præerat Haluntinus, homo nobilis, Philarchus; quem ab illis prædonibus Locrenses postea publice redemerunt: ex quo vos priore actione juratorem omnem, causamque cognoscitis. Deinde Apollonienfis navis capitur, & ejus præfectus Anthropinus occiditur. Hæc dum aguntur, ³⁵interea Cleomenes jam ad Helori litus pervenerat: jam sese in terram e navi ejecerat, quadrirememque, in falo fluctuantem, reliquerat. Reliqui præfecti navium, cum in terram imperator exisset, cum ipsi neque repugnare, neque mari effugere ullo modo possent, appulsis ad Helorum navibus, Cleomenem persecuti sunt. Tunc prædonum dux Heracleo, repente, præter spem, non sua virtute, sed istius avaritia, nequitiaque victor, classem pulcherrimam populi Romani, in litus expulsam & ejectam, cum primum advesperasceret, inflammari, incendiique jussit. O tempus miserum, atque acerbum provinciae Siciliæ! o casum illum multis innocentibus calamitosum atque funestum! o istius

nequitiam ac turpitudinem singularem! Una
atque eadem nox erat, qua prætor amoris
turpissimi flamma, ac classis populi Romani
prædonum incendio conflagrabat. Affertur
nocte intempesta gravis huiusce mali nuntius
Syracusas: curritur ad prætorium, quo istum
e convivio illo præclaro reduxerant paulo
ante mulieres, cum cantu atque symphonia.
Cleomenes, quamquam nox erat, tamen in
publico esse non audet: includit se domi:
neque aderat uxor, quæ consolari hominem
93 in malis posset. Hujus autem præclari impe-
ratoris ita erat severa domi disciplina, ut in
re tanta, in tam gravi nuntio nemo admit-
teretur; nemo esset, qui auderet aut dor-
mientem excitare, aut interpellare vigilan-
tem. Jam vero, re ab omnibus cognita, con-
cursabat urbe tota maxima multitudo. non
enim, sicut antea consuetudo erat, prædo-
num adventum significabat ignis e specula
sublatus aut tumulto; sed flamma ex ipso in-
cendio navium & calamitatem acceptam &
36 periculum reliquum nuntiabat. Cum prætor
quæreretur, & constaret, ei neminem nun-
tiasse: fit ad domum ejus cum clamore con-
94 cursus atque impetus. Tum iste excitatus
exit, audit rem omnem ex Timarchide: sagum

fumit. Lucebat jam fere: procedit in medium, vini, somni, stupri plenus. Excipitur ab omnibus ejusmodi clamore, ut ei Lampfaceni periculi similitudo versaretur ante oculos. Hoc etiam majus hoc videbatur, quod in odio simili multitudo hominum hæc erat maxima. Tum istius acta commemorabantur: tum flagitiosa illa convivia: tum appellabantur a multitudine mulieres nominatim: tum quærebatur ex ipso palam, tot dies continuos, per quos numquam visus esset, ubi fuisset, quid egisset? tum imperator ab isto præpositus Cleomenes flagitabatur: neque quidquam propius est factum, quam ut illud Uticense exemplum de Hadriano transferretur Syracusas, ut duo sepulcra duorum prætorum improborum, duabusque in provinciis constituerentur. Verum habita est a multitudine ratio temporis, habita est tumultus, habita etiam dignitatis, existimationisque communis, quod is est conventus Syracusis civium Romanorum, ut non modo illa provincia, verum etiam hac republica dignissimus existimetur. Confirmant ipsi se, cum 95 iste etiam tum semisomnis stuperet: arma capiunt: totum forum atque insulam, quæ est urbis magna pars, complent. Unam illam

solam noctem prædones, ad Helorum commo-
rati, cum fumantes etiam nostras naves re-
liquissent, accedere incipiunt ad Syracusas.
Qui videlicet sæpe audissent, nihil esse pul-
chrius, quam Syracusarum mœnia ac por-
tus, statuerant, sese, si ea Verre prætore
37 non vidissent, numquam esse visuros. Ac
26 primo ad illa æstiva prætoris accedunt, ipsam
illam ad partem litoris, ubi iste per eos dies,
tabernaculis positis, castra luxuriæ colloca-
rat, quem posteaquam inanem locum offen-
derunt, & prætorem commovisse ex eo loco
castra fenserunt: statim sine ullo metu in
portum ipsum penetrare cœperunt. Cum in
portum dico, iudices, (explanandum est enim
diligentius, eorum causa, qui locum igno-
rant,) in urbem dico, atque in urbis inti-
mam partem venisse piratas. Non enim por-
tu illud oppidum clauditur, sed urbe portus
ipse cingitur & concluditur: non ut alluan-
tur a mari mœnia extrema, sed influat in
97 urbis finem portus. Hic, te prætore, He-
racleo archipirata cum quatuor myoparoni-
bus parvis ad arbitrium suum navigavit.
Pro, dii immortales! piraticus myoparo, cum
imperium populi Romani, nomen, ac fasces
essent Syracusis, usque ad forum, & ad
omnes

omnes urbis crepidines accessit: quo neque
 Karthaginensium gloriosissimæ classes, cum
 mari plurimum poterant, multis bellis sæpe
 conatæ, umquam adspirare potuerunt; ne-
 que populi Romani invicta ante te prætorem
 gloria illa navalis, umquam, tot Punicis,
 Siciliensibusque bellis, penetrare potuit: qui
 locus ejusmodi est, ut ante Syracusani in
 mœnibus suis, in urbe, in foro hostem ar-
 matum ac victorem, quam in portu ullam
 hostium navem viderent. Hic, te prætore, 98
 prædonum naviculæ pervagatæ sunt, quo
 Atheniensium classis sola post hominum me-
 moriam ccc navibus, vi ac multitudine in-
 vasit: quæ in eo ipso portu, loci ipsius, por-
 tusque natura, victa atque superata est. Hic
 primum opes illius civitatis victæ, commi-
 nutæ, depressæque sunt: in hoc portu Athe-
 niensium nobilitatis, imperii, gloriæ naufra-
 gium factum existimatur. Eone pirata pe- 38
 netravit, quo simul atque adisset, non modo
 a latere, sed etiam a tergo magnam partem
 urbis relinqueret? Insulam totam præter-
 vectus est: [quæ est urbis magna pars Sy-
 racusis, suo nomine ac mœnibus:] quo in
 loco majores (ut ante dixi) Syracusanum
 quemquam habitare vetuerunt; quod, qui

illam partem urbis tenerent, in eorum po-
 99 testatem portum futurum intelligebant. At
 quemadmodum est pervagatus? radices pal-
 marum agrestium, quas in nostris navibus
 invenerant, jaciebant, ut omnes istius im-
 probitatem & calamitatem Siciliae possent
 cognoscere. Siculosne milites? aratorumne
 liberos? quorum patres tantum labore suo
 frumenti exarabant, ut populo Romano, to-
 tique Italiae suppeditare possent, eosne, in
 insula Cereris natos, ubi primum fruges in-
 ventae esse dicuntur, eo cibo esse usos, a quo
 majores eorum ceteros quoque, frugibus in-
 ventis, removerunt? Te praetore, Siculi mi-
 lites palmarum stirpibus, praedones Siculo
 100 frumento alebantur. O spectaculum miserum
 atque acerbum! ludibrio esse urbis gloriam
 & populi Romani nomen: hominum conven-
 tu atque multitudine: piratico myoparone,
 in portu Syracusano, de classe populi Ro-
 mani triumphum agere piratam; cum praetoris
 nequissimi, inertissimique oculos praedonum
 remi respergerent?

Posteaquam e portu piratae non metu ali-
 quo affecti, sed satietate exierant: tum coe-
 perunt quaerere homines causam illius tantae
 calamitatis. Dicere omnes, & palam disputare,

minime esse mirandum, si, militibus, remi-
gibusque dimissis, reliquis egestate & fame
perditis, prætore tot dies cum mulierculis
perpotante, tanta ignominia & calamitas ef-
set accepta. Hæc autem istius vituperatio 108
atque infamia confirmabatur eorum sermone,
qui a suis civitatibus illis navibus præpositi
fuerant; qui ex illo numero reliqui Syracu-
sas, classe amissa, refugerant. Dicebant,
quos ex sua quisque navi missos sciret esse.
Res erat clara: neque solum argumentis, sed
etiam certis testibus istius avaritia tenebatur.
Homo certior fit, agi nihil in foro & con- 39
ventu tota die, nisi hoc quæri a navarchis,
quemadmodum classis sit amissa. illos respon-
dere, & docere unumquemque, missione re-
migum, fame reliquorum, Cleomenis timore
& fuga. Quod posteaquam iste cognovit,
hanc rationem habere cœpit. Causam sibi
dicendam esse statuerat jam ante, quam hoc
usu veniret, ita ut ipsum priore actione di-
cere audistis. Videbat, illis navarchis testi-
bus, tantum hoc crimen sustinere se nullo
modo posse. Consilium capit primo stultum,
verumtamen clemens. Cleomenem & navar- 102
chos ad se vocari jubet. veniunt. accusat eos,
quod hujusmodi de se sermones habuerint:

rogat, ut id facere desistant, & in sua quisque navi dicat se tantum habuisse nautarum, quantum oportuerit, neque quemquam esse dimissum. illi enimvero se ostendunt, quod vellet, esse facturos. Iste non procrastinat: advocat amicos statim: quærit ex his singulatim, quot quisque nautas habuerit. respondit unusquisque, ut erat præceptum. Iste in tabulas refert: obsignat signis amicorum providens homo; ut contra hoc crimen, si quando opus esset, hac videlicet testificatione uteretur. Derisum credo esse hominem amentem a suis consiliariis, & admonitum, hæc ei tabulas nihil profuturas: etiam plus ex nimia prætoris diligentia suspicionis in eo crimine futurum. Jam iste erat hac stultitia multis in rebus usus, ut publice quoque, quæ vellet, in civitatum litteris & tolli & referri juberet: quæ omnia nunc intelligit sibi nihil prodesse, posteaquam certis litteris, 40 testibus, auctoritatibusque vincitur. Ubi hoc videt, illorum confessionem, testificationem suam, tabulas, sibi nullo adjumento futuras: init consilium, non improbi prætoris, (nam id quidem esset ferendum,) sed importuni atque amentis tyranni. statuit, si hoc crimen extenuare vellet, (nam omnino tolli

posse non arbitrabatur,) navarchos omnes,
 testes sui sceleris, vita esse privandos. Oc. 104
 currebat illa ratio: Quid Cleomene fiet? po-
 terone animadvertere in eos, quos dicto au-
 dientes esse iussi? missum facere eum, cui
 imperium, potestatemque permisi? poterone
 eos afficere supplicio, qui Cleomenem secuti
 sunt: ignoscere Cleomeni, qui secum fugere
 & se consequi iussit? poterone in eos esse
 vehemens, qui naves inanes non modo ha-
 buerunt, sed etiam apertas: in eum dissolu-
 tus, qui solus habuerit constratam navem &
 minus exinanitam? pereat Cleomenes una.
 Ubi fides? ubi execrationes? ubi dextræ
 complexusque? ubi illud contubernium mu-
 liebris militiæ in illo delicatissimo litore? fieri
 nullo modo poterat, quin Cleomeni parcere-
 tur. Cleomenem vocat: dicit ei, se statuisse 105
 animadvertere in omnes navarchos: ita sui
 periculi rationes ferre ac postulare. Tibi uni
 parcam, & totius istius culpæ crimen, vitu-
 perationemque inconstantiae potius suscipiam,
 quam aut in te sim crudelis, aut tot, tam
 graves testes vivos, incolumesque esse patiar.
 Agit gratias Cleomenes, approbat consilium:
 dicit, ita fieri oportere. Admonet tamen
 illud, quod istum fugerat, in Phalargum

Centuripinum, navarchum, non posse animadverti, propterea quod secum fuisset una in Centuripina quadriremi. Quid ergo? iste homo ex ejusmodi civitate, adolescens nobilissimus, testis relinquetur? In præsentia, inquit Cleomenes, quoniam ita necesse est: sed post aliquid videbimus, ne iste nobis ob-

41 stare possit. Hæc posteaquam acta & confi-
 106 tuta sunt, procedit iste repente e prætorio, inflammatus scelere, furore, crudelitate: in forum venit: navarchos vocari jubet. Qui nihil metuerent, nihil suspicarentur, statim accurrunt. Iste hominibus miseris, innocentibusque injici catenas imperat. Implorare illi fidem prætoris, &, quare id faceret, rogare. Tunc iste hoc causæ dicit, quod classem prædonibus prodidissent. Fit clamor & admiratio populi, tantam esse in homine impudentiam atque audaciam, ut aliis causam calamitatis attribueret, quæ omnis propter avaritiam ipsius accidisset: aut, cum ipse prædonum socius putaretur, aliis prodicionis crimen inferret: deinde, hoc quintodecimo die crimen esse natum, postquam classis esset

107 amissa. Cum hæc fierent, quærebatur, ubi esset Cleomenes? non quo illum ipsum, cujusmodi esset, quisquam supplicio, propter illud

incommodum, dignum putaret: nam quid Cleomenes facere potuit? (non enim possum quemquam insimulare falso) quid, inquam, magnopere Cleomenes facere potuit, istius avaritia navibus exinanitis? Atque eum vident sedere ad latus prætoris, & ad aurem familiariter, ut solitus erat, insusurrare. Tum vero omnibus indignissimum visum est, homines honestissimos, electos ex suis civitatibus, in ferrum atque in vincula coniectos: Cleomenem, propter flagitiorum ac turpitudinis societatem, familiarissimum esse prætoris. Apponitur his tamen accusator Nævius 108 Turpio quidam, [qui, C. Sacerdote prætoris, injuriarum damnatus est,] homo bene appositus ad istius audaciam: quem iste in decumis, in rebus capitalibus, in omni calumnia, præcursores habere solebat & emissarium. Veniunt Syracusas parentes, pro- 42 pinquique miserorum adolescentium, hoc repentino calamitatis suæ commoti nuntio: vinctos adspiciunt catenis liberos suos, cum istius avaritiæ poenam collo & cervicibus suis sustinerent. adsunt, defendunt, proclamant: fidem tuam, quæ nusquam erat, nec umquam fuit, implorant. Pater aderat Dexio Tyndaritanus, homo nobilissimus, hospes

tuus, cujus tu domi fueras, quem hospitem
appellaras. Eum cum illa auctoritate & mi-
seria videres præditum, non te ejus lacry-
mæ, non senectus, non hospitii jus atque
nomen a scelere aliquam ad partem humani-
109 tatis revocare potuit? Sed quid ego hospitii
jura in hac tam immani bellua commemo-
ro? Qui Sthenium Thermitanum, hospitem
suum, cujus domum per hospitium exhaustit
& exinanivit, absentem in reos retulerit,
causa indicta, capite damnarit: ab eo nunc
hospitiorum jura atque officia quæramus?
cum homine enim crudeli nobis res est, an
cum fera atque immani bellua? Te patris
lacrymæ de innocentis filii periculo non mo-
vebant? Cum patrem domi reliquisses: filium
tecum haberes, te neque præsens filius de
liberorum caritate, neque absens pater de in-
110 dulgentia patria commonebat? Catenas ha-
bebat hospes tuus Aristeus, Dexionis filius.
Quid ita? Prodiderat classem. Quod ob præ-
mium? deseruerat exercitum. Quid Cleome-
nes? ignavus fuerat. at eum tu ob virtutem
corona aurea donaras. Dimiserat nautas. tu
ab omnibus mercedem missionis acceperas.
Alter parens ex altera parte erat Herbi-
tensis Ebulida, homo domi suæ clarus &

nobilis: qui, quia Cleomenem in defendendo filio læserat, nudus pæne est destitutus. Quid erat autem, quod quisquam diceret, aut defenderet? Cleomenem nominare non licet. At causa cogit. Moriere, si appellaris. numquam enim iste est cuiquam mediocriter minatus. At remiges non erant. Prætozem tu accusas? frange cervicem. Si neque prætozem, neque prætoris æmulum appellare licebit, cum in his duobus tota causa sit: quid futurum est? Dicit etiam causam He-⁴³
 raelius Segestanus, homo domi suæ summo ¹¹¹
 loco natus. Audite, ut vestra humanitas postulat, iudices. audietis enim de magnis incommodis, injuriisque sociorum. Hunc scitote fuisse Heraclium in ea causa; qui propter gravem morbum oculorum tum non navigavit, & jussu ejus, qui potestatem habuit, cum commeatu, Syracusis remanserit. iste certe neque prodidit classem, neque metu perterritus fugit, neque exercitum deseruit. Etenim tunc esset hoc animadversum, cum classis Syracusis proficiscebatur. Is tamen in eadem causa fuit, quasi esset in aliquo manifesto scelere deprehensus: in quem ne falso quidem causa conferri criminis potuit. Fuit ¹¹²
 in illis navarchis Heracliensis quidam Furius,

(nam habent illi nonnulla hujusmodi Latina nomina,) homo, quamdiu vixit, domi suæ, non solum post mortem, tota Sicilia clarus & nobilis. in quo homine tantum animi fuit, non solum ut istum libere læderet; (nam id quidem, quoniam moriendum videbat, sine periculo se facere intelligebat:) verum, morte proposita, cum lacrymans in carcere mater noctes diesque affideret, defensionem causæ suæ scripsit: quam nunc nemo est in Sicilia, quin habeat, quin legat, quin tui sceleris & crudelitatis ex illa oratione commonefiat. in qua docet, quot a civitate sua nautas acceperit: quot, & quanti quemque dimiserit: quot secum habuerit: item de ceteris navibus dicit: quæ cum apud te diceret, virgis oculi verberabantur. Ille morte proposita, facile dolorem corporis patiebatur: clamabat, id quod scriptum reliquit, *Facinus esse indignum, plus impudiciſſimæ mulieris apud te de Cleomenis salute, quam de sua vita*
 113 *lacrymas matris valere.* Deinde etiam illud video esse dictum, quod, si recte vos populus Romanus cognovit, non falso ille jam in ipsa morte te vobis prædicavit: *Non posse Verrem, testes interficiendo, crimina sua extinguere: graviolem apud sapientes iudices se*

fore ab inferis testem, quam si vivus in judicium produceretur: tum, avaritiae solum, si viveret; nunc, cum ita esset necatus, sceleris, audaciae, crudelitatis testem fore. Jam illa praeclara: Non testium modo catervas, cum tua res ageretur, sed a diis Manibus innocentium Poenas, sceleratorumque Furias in tuum judicium esse venturas: sese ideo levio-rem casum suum fingere, quod jam ante aciem securium tuarum, Sestiique, tui carnificis, vultum & manum vidisset, cum in conventu civium Romanorum jussu tuo securi cives Romani ferirentur. Ne multa, judices; liber-
tate, quam vos sociis dedistis, hac ille in acerbissimo supplicio miserrimæ servitutis abusus est. Condemnat omnes de consilii
sententia: tamen neque iste in tanta re, tot hominum, totque civium causa, P. Vettium ad se arcessit, quæstorem suum, cujus consilio uteretur: neque P. Cervium, talem virum, legatum, qui, quia legatus, isto præ-
tore, in Sicilia fuit, primus ab isto judex rejectus est: sed de latronum, hoc est, de comitum suorum sententia condemnat omnes. Hic cuncti Siculi, fidelissimi atque antiquis-
simi socii, plurimis affecti beneficiis a majoribus nostris, graviter commoventur, & de

fuis periculis, fortunisque omnibus pertimescunt. Illam clementiam, mansuetudinemque nostri imperii in tantam crudelitatem, inhumanitatemque esse conversam! Condemnari tot homines uno tempore, nullo crimine! defensionem suorum furtorum prætorem improbum ex indignissima morte innocentium quærere! Nihil addi jam videtur, iudices, ad hanc improbitatem, amentiam, crudelitatemque posse. [& recte nihil videtur.] nam si cum aliorum improbitate certet, longe omnes, multumque superabit.

- 116 Sed secum ipse certat: id agit, ut semper superius suum facinus novo scelere vincat. Phalargum Centuripinum dixeram exceptum esse a Cleomene, quod in ejus quadriremi Cleomenes vectus esset: tamen quia pertimuerat adolescens, quod eandem suam causam videbat esse, quam illorum, qui innocentes peribant: ad hominem accedit Timarchides: a securi negat ei esse periculum: virgis ne cæderetur, monet ut caveat. Ne multa, ipsum dicere adolescentem audistis, se ob hunc virgarum metum pecuniam Ti-
- 117 marchidi numerasse. Levia sunt hæc in hoc reo crimina. metum virgarum navarchus nobilissimæ civitatis pretio redemit; humanum:

alius, ne condemnaretur, pecuniam dedit;
 usitatum est. Non vult populus Romanus
 obsoletis criminibus accusari Verrem: nova
 postulat, inaudita desiderat: non de prætore
 Siciliæ, sed de crudelissimo tyranno fieri ju-
 dicio arbitrat. Includuntur in carcerem **45**
 condemnati: supplicium constituitur in illos:
 sumitur de miseris parentibus navarchorum:
 prohibentur adire ad filios: prohibentur libe-
 ris suum cibum, vestitumque ferre. Patres **118**
 hi, quos videtis, jacebant in limine, matres-
 que miseræ pernoctabant ad ostium carceris,
 ab extremo complexu liberum exclusæ: quæ
 nihil aliud orabant, nisi ut filiorum extre-
 mum spiritum ore excipere sibi liceret.
 Aderat janitor carceris, carnifex prætoris:
 mors, terrorque sociorum & civium, licitor
 Sestius: cui ex omni gemitu, doloreque cer-
 ta merces comparabatur. Ut adeas, tantum
 dabis: ut cibum tibi intro ferre liceat, tan-
 tum, nemo recusabat. quid? ut uno ictu se-
 curis afferam mortem filio tuo, quid dabis?
 ne diu crucietur? ne sæpius feriat? ne
 cum sensu doloris aliquo aut cruciatu spiritus
 auferatur? Etenim ob hanc causam pecunia
 licitori dabatur. O magnum atque intolerandum **119**
 dolorem! o gravem, acerbamque fortunam!

Non vitam liberum, sed mortis celeritatem pretio redimere cgebantur parentes. Atque ipsi etiam adolescentes cum Sestio de eadem plaga & de uno illo ictu loquebantur. idque postremum parentes suos liberi orabant, ut levandi cruciatus sui gratia lictori pecunia daretur. Multi & graves dolores inventi parentibus & propinquis: multi. verumtamen mors sit extrema. non erit. Estne aliquid ultra, quo progredi crudelitas possit? reperietur. nam illorum liberi cum erunt securi percussi ac necati, corpora feris objicientur. Hoc si luctuosum est parenti, redimat pretio
120 sepeliendi potestatem. Onasum Segestanum, hominem nobilem, dicere audistis, se ob sepulturam Heraclii navarchi pecuniam Timarchidi numerasse. Hoc (ne possis dicere: patres enim veniunt, amissis filiis, irati:) vir primarius, homo nobilissimus, dicit: neque de filio dicit. Jam hoc, quis tum fuit Syracusis, quin audierit, quin sciat, has per Timarchidem pactiones sepulturæ cum vivis etiam illis esse factas? Non palam cum Timarchide loquebantur? non omnes omnium propinqui adhibebantur? non palam vivorum funera locabantur? Quibus rebus omnibus actis atque decisis, producuntur e carcere,

& deligantur ad palum. Quis tam fuit illo 46
 tempore durus & ferreus, quis tam inhuma- 121
 nus, præter unum te, quin illorum ætate,
 nobilitate, miseria commoveretur? ecquis
 fuit, quin lacrymaretur? quin ita calamita-
 tem putaret illorum, ut fortunam tamen non
 alienam, periculum autem commune arbi-
 traretur? Feriuntur securi. lætaris tu in
 omnium gemitu, & triumphas: testes ava-
 ritiae tuæ gaudes esse sublatos. Errabas, Ver-
 res, & vehementer errabas, cum te macu-
 las furtorum & flagitiorum tuorum, socio-
 rum innocentium sanguine eluere arbitraba-
 re: præceps amentia ferebāre, qui te existi-
 mares avaritiæ vulnera crudelitatis remediis
 posse sanare. Etenim quamquam illi sunt
 mortui sceleris tui testes, tamen eorum pro-
 pinqui neque tibi, neque illis defunt: tamen
 ex illo ipso numero navarchorum aliqui vi-
 vunt & adsunt: quos, ut mihi videtur, ab
 illorum innocentium poena Fortuna ad hanc
 causam reservavit. Adest Philargus Halun- 122
 tinus, qui, quia cum Cleomene non fugit,
 oppressus a prædonibus & captus est: cui
 calamitas salutis fuit: qui, nisi captus a pira-
 tis esset, in hunc prædonem sociorum inci-
 disse. Dicet is pro testimonio, de missione

nautarum, de fame, de Cleomenis fuga. Adest Centuripinus Phalargus, in amplissima civitate, amplissimo loco natus. eadem dicit: nulla in re discrepat.

123 Per deos immortales! **judices**, quo tandem animo sedetis? aut hæc quemadmodum auditis? Utrum ego desipio, & plus quam satis doleo in tanta calamitate, **miseriaque** fociorum? an vos quoque hic **acerbissimus** innocentium cruciatus & **mœror pari** sensu doloris afficit? Ego enim cum Herbitensem, cum Heracliensem securi esse percussum dico, versatur mihi ante oculos indignitas **ca-**
47 **lamitatis.** Eorumne populorum cives, eorumne agrorum alumnos, ex quibus maxima vis frumenti quotannis plebi Romanæ, illorum operis ac laboribus quæritur; qui a parentibus, spe nostri imperii, nostræque æquitatis, suscepti, educatique sunt, ad C. Verris nefariam immanitatem, & ad ejus **se-**
124 **curem** funestam esse servatos? Cum mihi Tyndaritani illius venit in mentem, cum Segestani, tum jura simul civitatum atque officia considero. Quas urbes P. Africanus etiam ornandas esse spoliis hostium arbitratus est, eas C. Verres non solum illis ornamentis, sed etiam viris nobilissimis nefario scelere privavit.

En quod Tyndaritani libenter prædicent:
Nos in septemdecim populis Siciliae numeramur: nos semper in omnibus Punicis, Sici-
liensibusque bellis amicitiam, fidemque populi
Romani secuti sumus: a nobis omnia populo
Romano semper & belli adjumenta & pacis
ornamenta administrata sunt. Multum vero
 hæc his jura profuerunt in istius imperio ac
 potestate. Vestros quondam nautas contra ¹²⁵
 Karthaginem Scipio duxit; at nunc naves
 contra prædones pæne inanes Cleomenes du-
 cit. Vobiscum Africanus hostium spolia, &
 præmia laudis communicavit; at nunc per
 me spoliati, nave a prædonibus abducta, ipsi
 in hostium numero, locoque ducemini. Quid
 vero? illa Segestanorum non solum litteris
 tradita, neque commemorata verbis, sed
 multis officiis illorum usurpata & comproba-
 ta cognatio, quos tandem fructus hujusce
 necessitudinis in istius imperio tulit? Nempe
 hoc fuit jure, judices, ut ex sinu patris no-
 bilissimus adolescens, & e complexu matris
 ereptus innocens filius, istius carnifici Sestio
 dederetur. Cui civitati majores nostri maxi-
 mos agros atque optimos concesserunt: quam
 immunem esse voluerunt: hæc tanta apud te
 cognationis, fidelitatis, vetustatis auctoritate,

ne hoc quidem juris obtinuit, ut unius honestissimi atque innocentissimi civis mortem
48 & sanguinem deprecaretur. Quo confugient
126 focii? quem implorabunt? qua spe denique, ut vivere velint, tenebuntur, si vos eos deseritis? ad senatum devenient, qui de Verre supplicium sumat? non est usitatum, non senatorium. Ad populum Romanum confugient? facilis est causa populi. Legem enim se sociorum causa jussisse, & vos ei legi custodes ac vindices præposuisse dicet. Hic locus est igitur unus, quo perfugiant: hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum: quo quidem nunc non ita confugiunt, ut antea in suis repetendis rebus solebant. Non argentum, non aurum, non vestem, non mancipia repetunt: non ornamenta, quæ ex urbibus, fanisque erepta sunt. metuunt homines imperiti, ne jam hæc populus Romanus concedat, & jam fieri velit. Patimur enim jam multos annos, & filemus, cum videamus, ad paucos homines omnes omnium nationum pecunias pervenisse; quod eo magis ferre æquo animo, atque concedere videmur, quia nemo istorum dissimulat: nemo laborat, ut
127 obscura sua cupiditas esse videatur. In urbe nostra pulcherrima atque ornatissima,

quod signum, quæ tabula picta est, quæ non ab hostibus victis capta atque apportata sit? At istorum villæ sociorum fidelissimorum & plurimis & pulcherrimis spoliis ornatae, refertæque sunt. Ubi pecunias exterarum nationum esse arbitramini, quibus nunc omnes egent, cum Athenas, Pergamum, Cyzicum, Miletum, Chium, Samum, totam denique Asiam, Achajam, Græciam, Siciliam jam in paucis villis inclusas esse videatis? Sed hæc, ut dico, omnia jam focii vestri relinquunt & negligunt, iudices. Ne publice a populo Romano spoliarentur, officiis ac fide provide- runt: paucorum cupiditati tum, cum ob- sistere non poterant, tamen sufficere aliquo modo poterant: nunc vero jam adempta est non modo resistendi, verum etiam suppedi- tandi facultas. Itaque res suas negligunt: pecunias, quo nomine iudicium hoc appel- latur, non repetunt: relinquunt & negli- gunt. Hoc jam ornatu ad vos confugiunt. 128 Adspicite, adspicite, iudices, squalorem, sor- desque sociorum. Sthenius hic Thermitanus 49 cum hoc capillo atque veste, domo sua tota expilata, mentionem tuorum furtorum non facit: sese ipsum abs te repetit, nihil am- plius. Totum enim tua libidine & scelere ex

sua patria (in qua multis virtutibus & beneficiis floruit princeps) sustulisti. Dextera hic, quem videtis, non quæ publice Tyndari, non quæ privatim sibi eripuisti, sed unicum miser abs te filium optimum atque innocentissimum flagitat. Non ex litibus æstimatis tuis pecuniam domum, sed ex tua calamitate cineri atque ossibus filii sui solatium vult aliquod reportare. Hic tam grandis natu Eubulida, hoc tantum, exacta ætate, laboris, itinerisque suscepit, non ut aliquid ex suis bonis recuperaret, sed ut, quibus oculis cruentas cervices filii sui viderat, iisdem te
129 condemnatum videret. Si per L. Metellum licitum esset, iudices; matres illorum, uxores, sororesque veniebant: quarum una, cum ego ad Heracliam noctu accederem, cum omnibus matronis ejus civitatis, & cum multis facibus mihi obviam venit, & ita, me suam salutem appellans, te suum carnificem nominans, filii nomen implorans, mihi ad pedes misera jacuit, quasi ego excitare filium ejus ab inferis possem. Faciebant hoc idem in ceteris civitatibus grandes natu matres, & item parvuli liberi miserorum: quorum utrorumque ætas laborem & industriam meam, fidem & misericordiam vestram requirebat.

Itaque ad me, iudices, præter ceteras hanc ¹³⁰
querimoniam Sicilia detulit. lacrymis ego ad
hoc, non gloria, inductus accessi: ne falsa
damnatio, ne carcer, ne catenæ, ne verbera,
ne secures, ne cruciatus sociorum, ne san-
guis innocentium, ne denique etiam exsan-
guum corpora mortuorum, ne moeror paren-
tum ac propinquorum, magistratibus nostris
quæstui posset esse. Hunc ego si metum Si-
cilix, damnatione istius, per vestram fidem
& severitatem dejecero, iudices: satis officio
meo, satis illorum voluntati, qui a me hoc
petiverunt, factum esse arbitrabor.

Quapropter si quem forte inveneris, qui ⁵⁰
hoc navale crimen conetur defendere, is ita ¹³¹
defendat: illa communia, quæ ad causam
nihil pertinent, prætermittat; me culpam
fortunæ assignare, calamitatem crimini dare:
me amissionem classis objicere; cum multi
viri fortes in communi, incertoque periculo
belli, & terra, & mari sæpe offenderint.
Nullam tibi objicio fortunam. nihil est, quod
ceterorum res minus commode gestas pro-
feras: nihil est, quod multorum naufragia
fortunæ colligas. ego naves inanes fuisse di-
co: remiges, nautasque dimissos: reliquos
aëribus vixisse palmarum: præfuisse classi

populi Romani Siculum, [perpetuo] focis
atque amicis Syracusanum: te illo tempore
ipso, superioribusque diebus omnibus, in li-
tore cum mulierculis perpotasse dico: harum
rerum omnium auctores, testesque produco.

- 132 Num tibi insultare in calamitate, num in-
tercludere perfugium fortunæ, num casus
bellicos exprobrare aut objicere videor?
tamen si solent hi fortunam sibi objici nolle,
qui se fortunæ commiserunt, qui in ejus pe-
riculis sunt ac varietate versati. Istius qui-
dem calamitatis tuæ fortuna particeps non
fuit. homines enim in præliis, non in con-
viviis, belli fortunam tentare, ac periclitari
solent. In illa autem calamitate non Martem
fuisse communem, sed Venerem possumus
dicere. Quod si fortunam objici tibi non opor-
tet, cur tu fortunæ illorum innocentium ve-
133 niam ac locum non dedisti? Etiam illud
præcidas licet, quod supplicium more mayo-
rum sumferis, securique percusseris, idcirco
a me in crimen & invidiam vocari. Non in
supplicio crimen meum vertitur: non ego
securi nego quemquam feriri debere: non ego
metum ex re militari, non severitatem impe-
rii, non poenam flagitii, tolli dico oportere.
Fateor non modo in socios, sed etiam in cives

militesque nostros, perſæpe eſſe ſevere ac
 vehementer vindicatum. Quare hæc quoque
 prætermittas licet. Ego culpam non in na- 51
 varchis, ſed in te fuiſſe demonſtro: te præ-
 tio milites, remigesque dimiſſe arguo. Hoc
 navarchi reliqui dicunt: hoc Netinorum fœ-
 derata civitas publice dicit: hoc Herbiten-
 ſes, hoc Ameſtratini, hoc Enneſes, hoc
 Agyrinenſes, Tyndaritani, [Locrenſes]
 publice dicunt: tuus denique teſtis, tuus im-
 perator, tuus hoſpes Cleomenes hoc dicit,
 ſeſe in terram eſſe egreſſum, uti Pachyno,
 e terreſtri præſidio, milites colligeret, quos
 in navibus collocaret. quod certe non feciſ-
 ſet, ſi ſuum numerum naves haberent. Ea eſt
 enim ratio inſtructarum, ornatarumque na-
 vium, ut non modo plures, ſed ne ſinguli
 quidem poſſint accedere. Dico præterea, il- 134
 los ipſos reliquos nautas, fame atque inopia
 rerum omnium conſectos fuiſſe ac perditos:
 dico, aut omnes extra culpam fuiſſe, aut, ſi
 uni attribuenda culpa ſit, in eo maximam
 fuiſſe, qui optimam navem, plurimos nau-
 tas haberet, ſummum imperium obtineret:
 aut, ſi omnes in culpa fuerint, non oportuiſ-
 ſe Cleomenem conſtitui ſpectatorem illorum
 mortis atque cruciatus. Dico etiam, in illo

supplicio mercedem lacrymarum, mercedem vulneris atque plagæ, mercedem funeris ac
 135 sepulturæ constitui nesus fuisse. Quapropter si mihi respondere voles, hæc dicito: classem instructam atque ornatam fuisse, nullum propugnatorem abfuisse, nullum vacuum transtrum fuisse, remigi rem frumentariam esse suppeditatam, mentiri navarchos, mentiri tot & tam graves civitates, mentiri etiam Siciliam totam: proditum te esse a Cleomene, qui se dixerit exisse in terram, ut Pachyno deduceret milites: animum illis, non oopias defuisse: Cleomenem, acerrime pugnantem, ab his relictum esse atque desertum: nummum ob sepulturam datum nemini. quæ si dices, tenebere. sin alia dices; quæ a me dicta sunt, non refutabis.

52 Hic tu etiam dicere audebis, *Est in ju-*
 136 *dicibus ille familiaris meus, est paternus amicus ille?* non, ut quisque maxime est, quicum tibi aliquid sit, ita hujuscemodi criminis maxime eum pudet? Paternus amicus est. Ipse pater si judicaret, per deos immortales! quid facere posses, cum tibi hæc diceret? Tu in provincia populi Romani prætor, cum tibi maritimum bellum esset administrandum, Mamertinis, ex fœdere quam

deberent navem, per triennium remisisti? tibi apud eosdem privatim navis oneraria maxima publice est ædificata? tu a civitatibus pecunias classis nomine coëgisti? tu pretio remiges dimisisti? tu, cum navis esset a quæstore & ab legato capta prædonum, archipiratam ab omnium oculis removisti? tu, qui cives Romani esse dicerentur, qui a multis cognoscerentur, securi ferire potuisti? tu tuam domum piratas abducere, in iudicium archipiratam domo producere ausus es? tu 137 in provincia tam splendida, apud socios fidelissimos, cives Romanos honestissimos, in metu, periculoque provinciæ, dies continuos complures in litore, conviviiisque jacuisti? te per eos dies nemo domi tuæ convenire, nemo in foro videre potuit? tu sociorum atque amicorum ad ea convivia matresfamilias adhibuisti? tu inter ejusmodi mulieres prætextatum tuum filium, nepotem meum, collocavisti, ut ætati maxime lubricæ atque incertæ exempla nequitiae parentis vita præberet? tu prætor in provincia cum tunica, pallioque purpureo visus es? tu propter amorem, libidinemque tuam, imperium navium legato populi Romani ademisti, Syracusano tradidisti? tui milites in provincia Sicilia

frugibus, frumentoque caruere? tua luxuria
atque avaritia classis populi Romani a præ-
138 donibus capta & incensa est? post Syracusas
conditas, quem in portum numquam hostis
accefferat, in eo, te prætore, primum pira-
tæ navigaverunt? neque hæc tot tantaque
dedecora dissimulatione tua, neque oblivione
hominum ac taciturnitate tegere voluisti?
sed etiam navium præfectos sine ulla causa
de complexu parentum suorum, hospitem
tuorum, ad mortem, cruciatumque rapuisti?
neque in parentum luctu atque lacrymis, te
mei nominis commemoratio mitigavit? tibi
hominum innocentium sanguis non modo vo-
53 luptati, sed etiam quæstui fuit? Hæc si tibi
tuus parens diceret, posses ab eo veniam pe-
tere? posses, ut tibi ignosceret, postulare?

139 Satis est factum Siculis, satis officio ac
necessitudini, judices, satis promisso nostro
ac recepto. Reliqua est ea causa, judices,
quæ non jam recepta, sed innata: neque
delata ad me, sed in animo, sensuque meo
penitus affixa atque insita est: quæ non ad
fociorum salutem, sed ad civium Romano-
rum, hoc est, ad uniuscujusque nostrum vi-
tam & sanguinem pertinet. In qua nolite a
me, quasi dubium sit aliquid, argumenta,

judices, exspectare. Omnia, quæ dicam de supplicio civium Romanorum, sic erunt clara & illustria, ut ad ea probanda totam Siciliam testem adhibere possim. Furor enim quidam, sceleris & audaciæ comes, istius effrenatum animum, importunamque naturam tanta oppressit amentia, ut numquam dubitaret in conventu palam supplicia, quæ in convictos maleficii servos constituta sunt, eos in cives Romanos expromere. Virgis 140 quam multos ceciderit, quid ego commemorem? Tantum brevissime dico, judices: nulum fuit omnino, isto prætore, in hoc genere discrimen. Itaque jam consuetudine ad corpora civium Romanorum, etiam sine istius nutu, ferebatur manus ipsa lictoris. Num 54 potes hoc negare, Verres, in foro Lilybæi, maximo conventu, C. Servilium, civem Romanum, in conventu Panormitano veterem negotiatorem, ad tribunal, ante pedes tuos, ad terram virgis & verberibus abjectum? Aude hoc crimen negare, si potes. nemo Lilybæi fuit, quin viderit: nemo in Sicilia, quin audierit. Plagis confectum dico a lictoribus tuis civem Romanum ante oculos tuos concidisse. Ob quam causam? dii immorta- 141 les! tametsi injuriam facio communi causæ

& juri civitatis: quasi enim possit esse ulla causa, cur hoc cuiquam civi Romano jure accidat, ita quæro, quæ in Servilio causa fuerit. Ignoscite in hoc uno, judices. in ceteris enim non magnopere causas requiram. Locutus erat liberius de istius improbitate atque nequitia. Quod isti simulac renuntiatum est, hominem jubet Lilybæum vadimonium Venerio servo promittere. Promittit. Lilybæum venit. cogere eum coepit, cum ageret nemo, nemo postularet, H-S duobus millibus sponsonem facere cum lictore suo, NI FVRTIS QVAESTVM FACERET. Recuperatores de cohorte sua dicit daturum. Servilius & recusare & deprecari, ne iniquis iudicibus, nullo adversario, iudicium capitis
142 in se constitueretur. Hæc cum maxime loqueretur, sex lictores eum circumstant valentissimi, & ad pulsandos, verberandosque homines exercitatissimi: cædunt acerrime virgis: denique proximus lictor (de quo sæpe jam dixi) Sestius, converso bacillo, oculos misero tundere vehementissime coepit. Itaque illi cum sanguis os, oculosque compleisset, concidit; cum illi nihilo minus jacenti latera tunderentur, ut aliquando spondere se diceret. Sic ille affectus, illinc tum

pro mortuo sublatuſ, brevi poſtea eſt mortuus. Iſte autem homo Veneriuſ, & affluens omni lepore & venuſtate, de bonis illiuſ in æde Veneriſ argenteum Cupidinem poſuit. Sic etiam fortunis hominum abutebatur ad nocturna vota cupiditatum ſuarum. Nam ⁵⁵ quid ego de ceteris civium Romanorum ſup- ¹⁴³ pliciis ſingillatim potius, quam generatim atque univerſe loquar? Carcer ille, qui eſt a crudeliſſimo tyranno Dionyſio factuſ Syracuſis, quæ lautumiæ vocantur, in iſtiuſ imperio domiciliuſ civium Romanorum fuit. Ut quiſque iſtiuſ animum aut oculos offenderat, in lautumias ſtatim conjiciebatur. Indignuſ hoc video videri omnibuſ, iudiceſ; & id jam priore actione, cum hæc teſteſ dicerent, intellexi. retineri enim putatiſ oportere jura libertatiſ non modo hic, ubi tribuni plebiſ ſunt, ubi ceteri magiſtratuſ, ubi plenum forum judiciorum, ubi ſenatuſ auctori-
 taſ, ubi exiſtimatio populi Romani & frequentia: ſed, ubicumque terrarum & gentium violatuſ juſ civium Romanorum ſit, ſtatuitiſ id pertinere ad communem cauſam libertatiſ & dignitatiſ. In externorum homi- ¹⁴⁴ num, & maleficorum, ſcleratorumque, in prædonum, hoſtiumque cuſtodiaſ tu tantum

numerum civium Romanorum includere ausus es? numquamne tibi iudicii, numquam concionis, numquam hujus tantæ frequentiæ, quæ nunc animo te iniquissimo, infestissimoque intuetur, venit in mentem? numquam tibi populi Romani absentis dignitas, numquam species ipsa hujuscemodi multitudinis, in oculis, animoque versata est? numquam te in horum conspectum rediturum, numquam in forum populi Romani venturum, numquam sub legum & iudiciorum potestatem casurum esse putasti?

56 At quæ erat ista libido crudelitatis exercendæ? quæ tot scelerum suscipiendorum causa? Nulla, iudices, præter prædandi novam, singularemque rationem. Nam ut illi, 145 quos a poetis accepimus, sinus quosdam obsedisse maritimos, aut aliqua promontoria, aut prærupta saxa tenuisse dicuntur, ut eos, qui essent appulsi navigiis, interficere possent: sic iste in omnia maria infestus ex omnibus Siciliae partibus imminebat. Quæcumque navis ex Asia, quæ ex Syria, quæ Tyro, quæ Alexandria venerat, statim certis indicibus & custodibus tenebatur: vectores omnes in lautumias conjiciebantur: onera atque merces in prætoriam domum

deferabantur : versabatur in Sicilia longo intervallo alter, non Dionysius ille, nec Phalaris, (tulit enim illa quondam insula multos & crudeles tyrannos,) sed quoddam novum monstrum, ex vetere illa immanitate, quæ in iisdem locis versata esse dicitur. Non enim Charybdim tam infestam, neque Scyllam nautis, quam istum in eodem freto fuisse arbitror. hoc etiam iste infestior, quod multo se pluribus & majoribus canibus succinxerat. Cyclops alter, multo importunior. hic enim totam insulam obtinebat : ille Aetnam solam, & eam Siciliae partem tenuisse dicitur. At quæ causa tum subiciebatur ab ipso, iudices, hujus tam nefariæ crudelitatis? eadem, quæ nunc in defensione commemorabitur. Quicumque accesserant ad Siciliam paulo pleniores, eos Sertorianos milites esse, atque a Dianio fugere dicebat. Illi ad deprecandum periculum proferebant, alii purpuram Tyriam; tus alii atque odores, vestemque lintheam; gemmas alii & margaritas; vina nonnulli Græca, venalesque Asiaticos: ut intelligeretur ex mercibus, quibus ex locis navigarent. Non providerant, eas ipsas sibi causas esse periculi, quibus adjumentis se ad salutem uti arbitrabantur. Iste enim hæc eos

ex piratarum societate adeptos esse dicebat: ipsos in lautumias abduci imperabat: naves eorum atque onera diligenter asservanda curabat. His institutis cum completus jam
 57 147 mercatorum carcer esset, tum illa fiebant, quæ L. Suetium, equitem Romanum, lectissimum virum, dicere audistis, quæ ceteros audietis. Cervices in carcere frangebantur indignissime civium Romanorum, ut jam illa vox & imploratio, CIVIS ROMANVS SUM, quæ sæpe multis, in ultimis terris, opem inter barbaros & salutem tulit, ea mortem illis acerbiorum & supplicium maturius ferret. Quid est, Verres? quid ad hæc cogitas respondere? num mentiri me? num fingere aliquid? num augere crimen? num quid horum dicere istis defensoribus tuis audes? Cedo mihi, quæso, ex ipsius sinu litteras Syracusanorum, quas iste ad arbitrium suum confectas esse arbitratur: cedo rationem carceris, quæ diligentissime conficitur, quo quisque die datus in custodiam, quo mortuus, quo necatus sit. LITTERAE SYRACU-
 148 SANORVM. Videtis cives Romanos gregatim coniectos in lautumias: videtis indignissimo in loco coacervatam multitudinem vestrorum civium. Quærite nunc vestigia, quibus

quibus exitus illorum ex illo loco compareant. nulla sunt. Omnesne mortui? Si ita posset defendere, tamen fides huic defensionī non haberetur. Sed scriptum exstat in iisdem litteris, quod iste homo barbarus ac dissolutus neque attendere umquam, neque intelligere potuit: ΕΔΙΚΩΘΗΣΑΝ, inquit, ut Siculi loquuntur, hoc est, supplicio affecti ac necati sunt. Si quis rex, si qua civitas⁵⁸ exterarum gentium, si qua natio fecisset ali-¹⁴⁹ quid in civem Romanum ejusmodi, nonne publice vindicaremus? non bello persequeremur? possemus hanc injuriam, ignominiamque nominis Romani, inultam, impunitamque dimittere? Quot bella majores nostros, & quanta suscepisse arbitramini, quod cives Romani injuria affecti, quod navicularii retenti, quod mercatores spoliati dicerentur? At ego retentos non queror: spoliatos ferendum puto: navibus, mancipiis, mercibus ademptis, in vincula coniectos esse mercatores, & in vinculis cives Romanos necatos esse arguo. Si hæc apud Scythas di-¹⁵⁰ cerem, non hic in tanta multitudine civium Romanorum, non apud senatores lectissimos civitatis, non in foro populi Romani, de tot & tam acerbis suppliciis civium Romanorum:

tamen animos etiam barbarorum hominum permoverem. Tanta enim hujus imperii amplitudo, tanta nominis Romani dignitas est apud omnes nationes, ut ista in nostros homines crudelitas nemini concessa videatur. Num ego tibi ullam salutem, ullum perfugium putem, cum te implicatum severitate judicium, circumretitum frequentia populi
151 Romani esse videam? Si mehercules (id quod fieri non posse intelligo) ex his laqueis te exueris, ac te aliqua via ac ratione explicaris: in illas tibi majores plagas incidendum est, in quibus te ab eodem me, superiore ex loco confici & concidi necesse est. Cui si etiam id, quod defendit, velim concedere: tamen illa ipsa defensio non minus esse ei perniciosa, quam mea vera accusatio debeat.

Quid enim defendit? ex Hispania fugientes se excepisse & supplicio affecisse dicit. Quis tibi id permisit? quo id jure fecisti? quis idem fecit? qui tibi id facere licuit?
152 Forum plenum & basilicas istorum hominum videmus, & animo æquo videmus. Civilis enim diffensionis, & sive amentiae, sive fati, seu calamitatis, non est iste molestus exitus, in quo non reliquos saltem cives incolumes liceat conservare. Verres ille, vetus proditor

consulis, translator quæsturæ, averfor pecuniæ publicæ, tantum sibi auctoritatis in re-
publica suscepit, ut, quibus hominibus per
senatum, per populum Romanum, per omnes
magistratus, in foro, in suffragiis, in hac
urbe, in republica versari liceret, iis omni-
bus mortem acerbam, crudelemque propo-
neret, si fortuna eos ad aliquam partem Si-
ciliæ detulisset. Ad Cn. Pompejum, clarissi- 153
mum virum, & fortissimum, permulti, oc-
ciso Perperna, ex illo Sertoriano numero mi-
litum confugerunt. quem non ille summo
cum studio salvum, incolumemque servavit?
cui civi supplici non illa dextera invicta &
fidem porrexit, & spem salutis ostendit?
Itane vero? quibus fuit portus apud eum,
contra quem arma tulerant; iis apud te,
cujus nullum in republica umquam momen-
tum fuit, mors & cruciatus erat constitutus?
Vide, quam commodam defensionem excogi- 59
taris. Malo, malo mehercule, id, quod tu
defendis, his iudicibus, populoque Romano,
quam id, quod ego infimulo, probari. ma-
lo, inquam, te isto generi hominum, quam
mercatoribus & naviculariis inimicum atque
infestum putari. meum enim crimen avari-
tiæ te nimiae coarguit: tua defensio furoris

cujusdam, & immanitatis, & inauditæ cru-
154 delitatis, & pæne novæ proscriptionis. Sed
non licet me isto tanto bono, judices, uti;
non licet. adsunt enim Puteoli toti: frequen-
tissimi venerunt ad hoc judicium mercatores,
homines locupletes atque honesti, qui par-
tim socios suos, partim liberos, ab isto spo-
liatos, in vincula coniectos, [partim in vin-
culis necatos,] partim securi percussos esse
dicent. Hic vide, quam me sis usus æquo.
Cum ego P. Granium testem produxero, qui
suos liberos a te securi percussos esse dicat,
qui a te navem suam, mercesque repetat:
refellito, si poteris: meum testem deferam,
tibi favebo: te, inquam, adjuvabo: ostendi-
to, illos cum Sertorio fuisse, a Dianio fu-
gientes ad Siciliam esse delatos. Nihil est,
quod te malim probare. nullum enim facinus,
quod majore supplicio dignum sit, reperiri,
155 neque proferri potest. Reducam iterum equi-
tem Romanum, L. Flavium, si voles: quo-
niam priore actione, ut patroni tui dictitant,
nova quadam sapientia, ut omnes intelli-
gunt, conscientia tua, atque auctoritate meo-
rum testium, testem nullum interrogasti. In-
terrogetur Flavius, si voles, quinam fuerit
L. Herennius, is, quem ille argentariam

Lepti fecisse dicit : qui cum amplius centum
 cives Romanos haberet ex conventu Syra-
 cusanorum , qui eum non solum cognosce-
 rent , sed etiam lacrymantes ac te imploran-
 tes defenderent : tamen a te , inspectantibus
 omnibus Syracusanis , securi percussus est.
 Hunc quoque testem meum refelli , & illum
 Herennium Sertorianum fuisse abs te demon-
 strari & probari volo. Quid de illa multitu- 60
 dine dicemus eorum , qui capitibus involutis, 156
 in piratarum , captivorumque numero pro-
 ducebantur , ut securi ferirentur ? Quæ ista
 nova diligentia , quam ob causam abs te ex-
 cogitata ? an te L. Flavii , ceterorumque de
 L. Herennio vociferatio commovebat ? an M.
 Annii , gravissimi atque honestissimi viri ,
 summa auctoritas paulo te diligentior , ti-
 midiorque fecerat ? qui nuper pro testi-
 monio , non advenam , nescio quem , nec alie-
 num , sed eum civem Romanum , qui omni-
 bus in illo conventu notus , qui Syracusis
 natus esset , a te securi percussus esse dixit.
 Post hanc illorum vociferationem , post hanc 157
 communem famam atque querimoniam , non
 mitior in supplicio , sed diligentior esse cœ-
 pit. Capitibus involutis cives Romanos ad
 necem producere instituit : quos tamen idcirco

necabat palam, quod homines in conventu (id quod antea diximus) nimium diligenter prædonum numerum requirebant. Hæccine plebi Romanæ, te prætore, est constituta concitio? hæc negotii gerendi spes? hoc capitis, vitæque discrimen. Parumne multa mercatoribus sunt necessario pericula subeunda fortunæ, nisi etiam hæc formidines ab nostris magistratibus atque in nostris provinciis impendebunt? Ad eamne rem fuit hæc suburbana ac fidelis provincia, plena optimorum sociorum, honestissimorumque civium, quæ cives Romanos omnes suis ipsa sedibus libentissime semper accepit, ut, qui usque ex ultima Syria atque Aegypto navigarent, qui apud barbaros, propter togæ nomen, in honore aliquo fuissent; qui ex prædonum insidiis, qui ex tempestatum periculis profugissent, in Sicilia securi ferirentur, cum se jam domum venisse arbitrarentur?

61 Nam quid ego de P. Gavio, Cofano mu-
158 nicipe, dicam, iudices? aut qua vi vocis, qua gravitate verborum, quo dolore animi dicam? tametsi dolor me non deficit. ut cetera mihi in dicendo digna re, digna dolore meo suppetant, magis elaborandum est. quod crimen ejusmodi est, ut, cum primum ad

me delatum est, usurum me illo non putarem. Tametsi enim verissimum esse intelligebam, tamen credibile fore non arbitrabar. Coactus lacrymis omnium civium Romanorum, qui in Sicilia negotiantur, adductus Valentinorum, hominum honestissimorum, omniumque Rheginorum, multorumque equitum Romanorum, qui casu tum Messanæ fuerunt, testimoniis, dedi tantum priore actione testium, res ut nemini dubia esse posset. Quid nunc agam? Cum jam tot horas de uno ¹⁵⁹ genere, ac de istius nefaria crudelitate dicam: cum prope omnem vim verborum ejusmodi, quæ scelere istius digna sint, aliis in rebus consumserim, neque hoc providerim, ut varietate criminum vos attentos tenerem: quemadmodum de tanta re dicam? Opinor, unus modus atque una ratio est. Rem in medio ponam: quæ tantum habet ipsa gravitatis, ut neque mea, quæ nulla est, neque cujusquam, ad inflammandos vestros animos eloquentia requiratur. Gavius hic, quem ¹⁶⁰ dico, Cofanus, cum illo in numero ab isto in vincula conjectus esset, & nescio qua ratione clam e lautumiis profugisset, Messanamque venisset: qui prope jam Italiam & moenia Rheginorum videret, & ex illo metu

mortis ac tenebris, quasi luce libertatis, & odore aliquo legum recreatus, revixisset; loqui Messianæ coepit, & queri, se civem Romanum in vincula esse conjectum: sibi recta iter esse Romam: Verri se præsto advenienti
62 futurum. Non intelligebat miser, nihil interesse, utrum hæc Messianæ, an apud ipsum in prætorio loqueretur. Nam, ut ante vos docui, hanc sibi iste urbem delegerat, quam haberet adjutricem scelerum, furtorum receptricem, flagitiorum omnium sociam. Itaque ad magistratum Mamertinum statim deducitur Gavius: eoque ipso die casu Messianam venit Verres. Res ad eum defertur: esse civem Romanum, qui se Syracusis in lautumiis fuisse quereretur: quem jam ingredientem navem, & Verri nimis atrociter minitantem, a se retractum esse, & asservatum, ut ipse in eum statueret, quod videretur.
161 Agit hominibus gratias, & eorum erga se benevolentiam, diligentiamque collaudat. Ipse inflammatus scelere & furore in forum venit. Ardebant oculi: toto ex ore crudelitas eminebat. Expectabant omnes, quo tandem progressurus, aut quidnam acturus esset: cum repente hominem proripi, atque in foro medio nudari ac deligari, & virgas expediri

jubet. Clamabat ille miser, se civem esse Romanum, municipem Cosanum: meruisse se cum L. Pretio, splendidissimo equite Romano, qui Panormi negotiaretur: ex quo hæc Verres scire posset. Tum iste se comperisse ait, eum speculandi causa in Siciliam abducibus fugitivorum esse missum: cujus rei neque index, neque vestigium aliquod, neque suspicio cuiquam esset ulla. deinde jubet undique hominem vehementissime verberari. Cædebatur virgis in medio foro Messanæ civis Romanus, judices; cum interea nullus gemitus, nulla vox alia istius miseri, inter dolorem, crepitumque plagarum audiebatur, nisi hæc, CIVIS ROMANVS SVM. Hac se commemoratione civitatis omnia verbera depulsurum, cruciatumque a corpore dejecturum arbitrabatur. Is non modo hoc non perfecit, ut virgarum vim deprecaretur; sed, cum imploraret sæpius, usurparetque nomen civitatis: crux, crux, inquam, infelici & ærumnoso, qui numquam istam potestatem viderat, comparabatur. O nomen dulce libertatis! o jus eximium nostræ civitatis! o lex Porcia, legesque Semproniae! o graviter desiderata, & aliquando reddita plebi Romanæ tribunicia potestas! Huccine tandem

omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani, in oppido foederatorum, ab eo, qui beneficio populi Romani fasces & secures haberet, deligatus in foro virgis cæderetur? Quid, cum ignes, ardentisque laminæ, ceterique cruciatus admovebantur? Si te acerba illius imploratio & vox miserabilis non inhibebat, ne civium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu & gemitu maximo commovebare? In crucem tu agere ausus es quemquam, qui se civem Romanum esse diceret? Nolui tam vehementer agere hoc prima actione, iudices: nolui. Vidistis enim, ut animi multitudinis in istum dolore, & odio, & communis periculi metu, concitarentur. Statui egomet mihi tum modum orationi meæ, & C. Numitorio, equiti Romano, primario homini, testi meo: & Glabrionem, id quod sapientissime fecit, facere lætatus sum, ut repente, consilio in medio, testem dimitteret. Etenim verebatur, ne populus Romanus ab isto eas poenas vi repetisse videretur, quas veritus esset, ne iste legibus, & vestro iudicio non esset persoluturus. Nunc, quoniam jam exploratum est omnibus, quo loco causa tua sit, &, quid de te futurum sit: sic tecum agam. Gavium

istum, quem repentinum speculatorem fuisse dicis, ostendam, in lautumias Syracusis a te esse conjectum: neque id solum ex litteris ostendam Syracusanorum; ne possis dicere, me, quia sit aliquis in litteris Gavius, hoc fingere & eligere nomen, ut hunc illum esse possim dicere: sed secundum arbitrium tuum testes dabo, qui istum ipsum Syracusis abs te in lautumias conjectum esse dicant. producam etiam Cosanos, municipes illius ac necessarios, qui te nunc sero doceant, iudices non sero, illum P. Gavius, quem tu in crucem egisti, civem Romanum, & municipem Cosanum, non speculatorem fugitivorum fuisse. Cum hæc omnia, quæ polliceor, cum⁶⁴ mulate tuis proximis plana fecero: tum¹⁶⁵ istuc ipsum tenebo, quod abs te mihi datur. eo contentum me esse dicam. Quid enim nuper tu ipse, cum populi Romani clamore atque impetu perturbatus exsiluisti, quid, inquam, locutus es? Illum, quod moram supplicio quæreret, ideo clamitasse, se esse civem Romanum: sed speculatorem fuisse. Jam mei testes veri sunt. Quid enim dicit aliud C. Numitorius? quid M. & P. Cottii, nobilissimi homines, ex agro Taurominitano? quid Q. Luccejus, qui argentariam Rhegii

maximam fecit? quid ceteri? Adhuc enim testes ex eo genere a me sunt dati, non qui novisse Gavium, sed qui se vidisse dicerent cum is, qui se civem Romanum esse clamaret, in crucem ageretur. Hoc tu, Verres, idem dicis: hoc tu confiteris illum clamitasse, se civem esse Romanum: apud te nomen civitatis ne tantum quidem valuisse, ut dubitationem aliquam, ut crudelissimi, tæterrimique supplicii aliquam parvam moram
166 saltem posset afferre. Hoc teneo, hic hæreo, iudices, hoc sum contentus uno: omitto ac negligo cetera: sua confessione induatur ac juguletur necesse est. Qui esset, ignorabas? speculatorem esse suspicabare? non quæro, qua suspicione: tua te accuso oratione. Civem Romanum esse dicebat. Si tu apud Persas, aut in extrema India deprehensus, Verres, ad supplicium ducerere: quid aliud clamitares, nisi te civem esse Romanum? &, si tibi ignoto apud ignotos, apud barbaros, apud homines in extremis atque ultimis gentibus positos, nobile & illustre apud omnes nomen tuæ civitatis profuisset: ille, quisquis erat, quem tu in crucem rapiebas, qui tibi esset ignotus, cum civem se Romanum esse diceret, apud te prætorem, si non effugium,

ne moram quidem mortis, mentione atque
 usurpatione civitatis, assequi potuit? Ho- 65
 mines tenues, obscuro loco nati, navigant: 167
 adeunt ad ea loca, quæ numquam antea vi-
 derunt; ubi neque noti esse iis, quo vene-
 runt, neque semper cum cognitoribus esse
 possunt. Hac una tamen fiducia civitatis
 non modo apud nostros magistratus, qui &
 legum & existimationis periculo continen-
 tur; neque apud cives solum Romanos, qui
 & sermonis, & juris, & multarum rerum
 societate juncti sunt, fore se tutos arbitran-
 tur: sed, quocunque venerint, hanc sibi rem
 præsidio sperant futuram. Tolle hanc spem, 168
 tolle hoc præsidium civibus Romanis: con-
 stitue nihil esse opis in hac voce, CIVIS
 ROMANVS SVM: posse impune præto-
 rem, aut alium quemlibet, supplicium, quod
 velit, in eum constituere, qui se civem Ro-
 manum esse dicat; quod quis ignoret: jam
 omnes provincias, jam omnia regna, jam
 omnes liberas civitates, jam omnem orbem
 terrarum, qui semper nostris hominibus ma-
 xime patuit, civibus Romanis ista defensione
 præcluseris. Quid, si L. Pretium, equitem
 Romanum, qui tum in Sicilia negotiaba-
 tur, nominabat? etiamne id magnum fuit,

Panormum litteras mittere? asservasse hominem? custodiis Mamertinorum tuorum vinctum, clausum habuisse, dum Panormo Pretius veniret? cognosceret hominem: aliquid de summo supplicio remitteres: si ignoraret: tum si ita tibi videretur, hoc juris in omnes constitueres, ut, qui neque tibi notus esset, neque cognitorem locupletem daret, quamvis civis Romanus esset, in crucem tolleretur.

- 66 Sed quid ego plura de Gavio? quasi tu
169 Gavio tum fueris infestus, ac non nomini, generi, juri civium hostis. non illi, inquam, homini, sed causæ communi libertatis inimicus fuisti. Quid enim attinuit, cum Mamertini, more atque instituto suo, crucem fixissent post urbem, in via Pompeja; te jubere in ea parte figere, quæ ad fretum spectaret: & hoc addere, quod negare nullo modo potes, quod omnibus audientibus dixisti palam, te idcirco illum locum deligere, ut ille, qui se civem Romanum esse diceret, ex cruce Italiam cernere, ac domum suam prospicere posset? Itaque illa crux sola, judices, post conditam Messanam illo loco fixa est. Italiæ conspectus ad eam rem ab isto delectus est, ut ille in dolore, cruciatuque

moriens, perangusto fretu divisa servitutis
 ac libertatis jura cognosceret; Italia autem
 alumnum suum, servitutis extremo, sum-
 moque supplicio affixum videret. Facinus 170
 est, vinciri civem Romanum: scelus, ver-
 berari: prope parricidium, necari: quid di-
 cam in crucem tolli? verbo satis digno tam
 nefaria res appellari nullo modo potest. Non
 fuit his omnibus iste contentus. Spectet, in-
 quit, patriam: in conspectu legum, liber-
 tatisque moriatur. Non tu hoc loco Ga-
 vium, non unum hominem, nescio quem,
 civem Romanum, sed communem libertatis
 & civitatis causam in illum cruciatum &
 crucem egisti. Jam vero videte hominis au-
 daciam. Nonne eum graviter tulisse arbitra-
 mini, quod illam civibus Romanis crucem
 non posset in foro, non in comitio, non in
 rostris defigere? quod enim his locis in pro-
 vincia sua, celebritate simillimum, regione
 proximum potuit, elegit. monumentum sce-
 leris, audaciæque suæ voluit esse in con-
 spectu Italiæ, vestibulo Siciliæ, præterve-
 ctione omnium, qui ultro, citroque navi-
 garent. Si hæc non ad cives Romanos, non 67
 ad aliquos amicos nostræ civitatis, non ad 171
 eos, qui populi Romani nomen audissent;

denique, si non ad homines, verum ad bestias; aut etiam, ut longius progrediar, si in aliqua desertissima solitudine, ad saxa & ad scopulos hæc conqueri & deplorare vellem: tamen omnia muta atque inanima, tanta & tam indigna rerum atrocitate commoverentur. Nunc vero cum loquar apud senatores populi Romani, legum, iudiciorumque, & juris auctores, timere non debeo, ne non unus iste civis Romanus illa cruce dignus, ceteri omnes simili periculo
172 indignissimi judicentur. Paulo ante, iudices, lacrymas in morte misera atque indignissima navarchorum non tenebamus; & recte ac merito sociorum innocentium miseria commovebamur: quid nunc in nostro sanguine tandem facere debemus? nam civium Romanorum sanguis conjunctus existimandus est: quoniam id & salutis omnium ratio, & veritas postulat. Omnes hoc loco cives Romani, & qui adsunt, & qui ubicumque sunt, vestram severitatem desiderant, vestram fidem implorant, vestrum auxilium requirunt: omnia sua jura, commoda, auxilia, totam denique libertatem in vestris senten-
173 tiis versari arbitrantur. A me, tametsi satis habent, tamen, si res aliter acciderit, plus habebunt

habebunt fortasse, quam postulant. nam etsi qua vis istum de vestra severitate eripuerit, id quod neque metuo, iudices, neque ullo modo fieri posse video: sed si in hoc me ratio fefellerit; Siculi causam suam perisse querentur, & mecum pariter moleste ferent: populus quidem Romanus brevi, quoniam mihi potestatem apud se agendi dedit, jus suum, me agente, suis suffragiis ante Kalendas Februarias recuperabit. Ac, si de mea gloria & amplitudine quaeritis, iudices; non est alienum meis rationibus, istum, mihi ex hoc iudicio ereptum, ad illud populi Romani iudicium reservari. Splendida est illa causa: probabilis mihi, & facilis; populo grata atque jucunda. Denique, si videor hic, id quod ego non quaesivi, de uno isto voluisse crescere: isto absoluto, quod sine multorum scelere fieri non potest, de multis mihi crescere licebit.

Sed mehercules, vestra, rei publicae 68
causa, iudices, nolo in hoc delecto consilio tantum flagitium esse commissum: nolo eos iudices, quos ego probarim atque delegerim, sic in hac urbe notatos, isto absoluto, ambulare, ut non cera, sed coeno obliti esse videantur. Quamobrem te quoque, 174

Hortensi, si qui monendi locus est, ex hoc loco moneo: videas etiam atque etiam, & consideres, quid agas, quo progrediare: quem hominem & qua ratione defendas. Neque de illo quidquam tibi præfinio, quo minus ingenio mecum, atque omni dicendi facultate contendas. cetera, si qua putas te occultius extra iudicium, quæ ad iudicium pertineant, facere posse: si quid artificio, consilio, potentia, gratia, copiis istius moliri cogitas: magnopere censeo desistas; & illa, quæ tentata jam & cœpta ab isto sunt, a me autem pervestigata & cognita, moneo ut exstinguas, & longius progredi ne finas. magno tuo periculo peccabitur in hoc iudicio; 175 maior, quam putas. Quod enim te liberatum jam existimationis metu, defunctum honoribus, designatum consulem cogites: mihi crede, ornamenta ista & beneficia populi Romani non minore negotio retinentur, quam comparantur. Tulit hæc civitas, quoad potuit, quoad necesse fuit, regiam istam vestram dominationem in iudiciis & in omni republica; tulit: sed quo die populo Romano tribuni plebis restituti sunt, omnia ista vobis (si forte nondum intelligitis) adempta atque erepta sunt. Omnium

nunc oculi coniecti sunt hoc ipso tempore in unumquemque nostrum, qua fide ego accussem, qua religione hi judicent, qua tu ratione defendas. De omnibus nobis, si quis 176 tantulum de recta regione deflexerit, non illa tacita existimatio, quam antea contemnere solebatis, sed vehemens ac liberum populi Romani iudicium consequetur. Nulla tibi, Quinte, cum isto cognatio est, nulla necessitudo: quibus excusationibus antea nimium in aliquo iudicio studium tuum defendere solebas, earum habere in hoc homine nullam potes. Quæ iste in provincia palam dictitabat, cum ea, quæ faciebat, tua se fiducia facere dicebat, ea ne vera putentur, tibi maxime est providendum. Ego mei 69 jam rationem officii confido esse omnibus 177 iniquissimis meis persolutam. nam istum paucis horis primæ actionis, omnium mortalium sententiis, condemnavi. Reliquum iudicium non jam de mea fide, quæ perspecta est, neque istius vita, quæ damnata est; sed de iudicibus, & vere ut dicam, de te futurum est. At quo tempore futurum est? (nam id maxime providendum est: etenim cum omnibus in rebus, tum in republica permagni momenti est ratio atque inclinatio

temporum:) nempe eo, cum populus Romanus aliud genus hominum, atque alium ordinem ad res judicandas requireret: nempe ea lege de judiciis, iudicibusque novis promulgata, quam non is promulgavit, cujus nomine proscriptam videtis; sed hic reus. hic, inquam, sua spe atque opinione, quam de vobis habet, legem illam scribendam, promulgandamque curavit. Itaque cum primo agere coepimus, lex non erat promulgata: cum iste, vestra severitate permotus, multa signa dederat, quamobrem responsurus non videretur, mentio de lege nulla fiebat. Posteaquam iste recreari & confirmari visus est; lex statim promulgata est. cui legi cum vestra dignitas vehementer adversetur, istius spes falsa & insignis impudentia maxime suffragatur. Hic si quid erit commissum a quoquam vestrum, quod reprehendatur: aut populus Romanus iudicabit de eo ordine, quem jam antea judiciis indignum putavit; aut ii, qui, propter offensionem iudiciorum, de veteribus iudicibus lege nova novi iudices erunt constituti.

70 Mihi porro, ut ego non dicam, quis omnium
 179 mortalium non intelligit, quam longe progredi sit necesse? Potero filere, Hortensi?

potero dissimulare, cum tantum respublica
vulnus acceperit, ut expilatæ provinciæ,
vexati focii, dii immortales spoliati, cives
Romani cruciati & necati impune, me acto-
re, esse videantur? potero hoc ego onus
tantum aut in hoc iudicio deponere, aut
diutius tacitus sustinere? non agitanda res
erit? non in medium proferenda? non po-
puli Romani fides imploranda? non omnes,
qui tanto se scelere obstrinxerint, ut aut fi-
dem suam corrumpi paterentur, aut iudi-
cium corrumpere, in discrimen ac iudi-
cium vocandi? Quæret aliquis fortasse: tan- 130
tumne igitur laborem, tantas inimicitias tot
hominum suscepturus es? Non studio qui-
dem hercule ullo, neque voluntate: sed non
idem mihi licet, quod iis, qui nobili genere
nati sunt; quibus omnia populi Romani be-
neficia dormientibus deferuntur. longe alia
mihi lege in hac civitate & conditione vi-
vendum est. Venit enim mihi in mentem
M. Catonis, hominis sapientissimi & vigilan-
tissimi: qui cum se virtute, non genere, po-
pulo Romano commendari putaret, cum ipse
sui generis initium ac nominis ab se gigni
& propagari vellet, hominum potentissimo-
rum suscepit inimicitias, & maximis in

laboribus usque ad summam senectutem ,
181 summa cum gloria vixit. Postea Q. Pompejus , humili atque obscuro loco natus ,
nonne plurimis inimicitiis , maximisque suis
periculis ac laboribus amplissimos honores est
adeptus ? Modo L. Fimbriam , C. Marium ,
C. Coelium vidimus , non mediocribus ini-
micitiis ac laboribus contendere , ut ad istos
honores pervenirent , ad quos vos per lu-
dum & per negligentiam pervenistis. Hæc
eadem est nostræ rationis regio & via : ho-
rum nos hominum sectam atque instituta
71 persequimur. Videmus , quanta sit in invi-
dia , quantoque in odio apud quosdam ho-
mines nobiles novorum hominum virtus &
industria : si tantulum oculos dejecerimus ,
præsto esse insidias : si ullum locum aperue-
rimus suspicioni , aut crimini , accipiendum
esse statim vulnus : esse nobis semper vigi-
182 landum , semper laborandum videmus. Ini-
micitiæ sunt ? subeantur : labores ? susci-
piantur. Etenim tacitæ magis , & occultæ
inimicitiae timendæ sunt , quam indictæ &
apertæ. Hominum nobilium non fere quis-
quam nostræ industriæ favet : nullis nostris
officiis benivolentiam illorum allicere possu-
mus : quasi natura & genere disjuncti sint ,

ita dissident a nobis animo ac voluntate. Quare quid habent eorum inimicitiae periculi, quorum animos jam ante habueris inimicos & invidos, quam ullas inimicitias susceperis? Quamobrem mihi, iudices, optatum illud est, in hoc reo finem accusandi facere, cum & populo Romano satisfactum, & receptum officium Siculis, necessariis meis, erit persolutum. Deliberatum autem est, si res opinionem meam, quam de vobis habeo, fefellerit, non modo eos persequi, ad quos maxime culpa corrumpendi iudicii, sed etiam illos, ad quos conscientiae contagio pertinebit. Proinde si qui sunt, qui in hoc reo aut potentes, aut audaces, aut artifices ad corrumpendum iudicium velint esse, ita sint parati, ut discrepante populo Romano, mecum sibi rem videant futuram: & si me in hoc reo, quem mihi inimicum Siculi dederunt, satis vehementem, satis perseverantem, satis vigilantem esse cognoverunt; existiment, in his hominibus, quorum ego inimicitias, populi Romani salutis causa, suscepero, multo graviores atque acriores futurum.

Nunc te, Jupiter Optime Maxime, cujus iste donum regale, dignum tuo pulcherrimo

templo, dignum Capitolio atque ista arce
omnium nationum, dignum regio munere,
tibi factum ab regibus, tibi dicatum atque
promissum, per nefarium scelus de regiis
manibus extorsit; cujusque sanctissimum &
pulcherrimum simulacrum Syracusis sustu-
lit: teque, Juno regina, cujus duo fana
duabus in insulis posita sociorum, Melitæ &
Sami, sanctissima & antiquissima, simili sce-
lere idem iste omnibus donis, ornamentis-
que nudavit: teque, Minerva, quam item
iste duobus in clarissimis & religiosissimis
templis expilavit; Athenis, cum auri gran-
de pondus; Syracusis, cum omnia, præter
185 tectum & parietes, abstulit: teque, Lato-
na, & Apollo, & Diana, quorum iste Deli
non fanum, sed ut hominum opinio & re-
ligio fert, sedem antiquam, divinumque do-
micilium nocturno latrocinio atque impetu
compilavit: etiam te, Apollo, quem iste
Chio sustulit: teque etiam atque etiam,
Diana, quam Pergæ spoliavit: cujus simu-
lacrum sanctissimum Segestæ, bis apud Se-
gestanos consecratum, semel ipsorum reli-
gione, iterum P. Africani victoria, tollen-
dum, asportandumque curavit: teque, Mer-
curi, quem Verres in villa, & in privata

aliqua palæstra posuit, P. Africanus in urbe
 fociorum, & in gymnasio Tyndaritanorum,
 juventutis illorum custodem ac præsidem vo-
 luit esse: teque, Hercules, quem iste Agri- 186
 genti, nocte intempesta, servorum instructa
 & comparata manu, convellere ex suis se-
 dibus, atque auferre conatus est: teque,
 sanctissima mater Idæa, quam apud Engui-
 nos, augustissimo & religiosissimo in templo,
 sic spoliata reliquit, ut nunc nomen modo
 Africani, & vestigia violatæ religionis ma-
 neant, monumenta victoriæ, fanique orna-
 menta non exstent: vosque, omnium rerum
 forensium, consiliorum maximorum, legum,
 judiciorumque arbitri & testes, celeberrimo
 in loco populi Romani locati, Castor & Pol-
 lux, quorum e templo quæstum sibi ipse &
 prædam maximam improbissime comparavit:
 omnesque dii, qui vehiculis thensarum sol-
 lemnes cœtus ludorum initis, quorum iter
 iste ad suum quæstum, non ad religionum
 dignitatem, faciendum, exigendumque cu-
 ravit: teque, Ceres, & Libera, quarum sa- 187
 cra, sicut opiniones hominum ac religiones
 ferunt, longe maximis atque occultissimis
 cæremoniis continentur, a quibus initia vitæ
 atque victus, legum, mœrum, mansuetudinis,

humanitatis exempla hominibus & civitatibus data ac dispersita esse dicuntur: quarum sacra populus Romanus a Græcis ascita & accepta, tanta religione & publice & privatim tuetur, non ut ab aliis huc allata, sed ut ceteris hinc tradita esse videantur: quæ ab isto uno sic polluta & violata sunt, ut simulacrum Cereris unum, quod a viro non modo tangi, sed ne adspici quidem fas fuit, e sacrario Catinæ convellendum, avertendumque curaverit; alterum autem Ennæ ex sua fede ac domo sustulerit: quod erat tale, ut homines, cum viderent, aut ipsam videre se Cererem, aut effigiem Cereris, non humana manu factam, sed cœlo delapsam arbitrantur: vos etiam atque etiam imploro
188 & appello, sanctissimæ deæ, quæ illos Ennenses lacus, lucosque colitis, cunctæque Siciliæ, quæ mihi defendenda tradita est, præsidetis: a quibus, inventis frugibus, & in orbem terrarum distributis, omnes gentes ac nationes vestri religione numinis continentur: ceteros item deos, deasque omnes imploro atque obtestor, quorum templis & religionibus iste, nefario quodam furore & audacia instinctus, bellum sacrilegum semper, impiumque habuit indictum, ut, si in

Hoc reo, atque in hac causa, omnia mea
 consilia ad salutem sociorum, dignitatem po-
 puli Romani, fidem meam spectaverunt: si
 nullam ad rem, nisi ad officium & verita-
 tem omnes meæ curæ, vigiliæ, cogitationes-
 que elaborarunt: quæ mea mens in suscipien-
 da causa fuit, fides in agenda, eadem vestra,
 judices, in judicanda sit: denique uti C. Ver- 189
 rem, si ejus omnia sunt inaudita & singu-
 laria facinora sceleris, audaciæ, perfidiæ,
 libidinis, avaritiæ, crudelitatis, dignus exi-
 tus ejusmodi vita atque factis, vestro judicio
 consequatur: utque respublica [meaque fides]
 una hac accusatione mea contenta sit, mihi-
 que posthac bonos potius defendere liceat,
 quam improbos accusare necesse sit.

